Ніва

ISSN 0546—1960
ІНДЭКС 36671

БЕЛАРУСКІ ГРАМАДСКА-КУЛЬТУРНЫ ТЫДНЁВІК

№ 28 (1730) ГОД XXXIV БЕЛАСТОК 9 ЛІПЕНЯ 1989 г. ЦАНА 40 зл.

(Размова з Аляксеем Каўкам, старшынёю Маскоўскага таварыства беларускай культуры імя Францішка Скарыны).

Выйсці з чужога цяню

Аляксей Каўка, 1937 год нараджэння, з Міншчыны. Рос без бацькоў, выхоўваўся ў дзіцячым доме. Скончыўшы бібліятэчны тэхнікум у Мінску, працаваў нейкі час сельскім бібліятэкарам. Пасля службы ў арміі — працаўнік камсамольскай арганізацыі. Завочна скончыў філалагічны факультэт Беларускага дзяржаўнага універсітэта. Затым быў праз УЛКСМ скіраваны ў аспірантуру на гістарычны факультэт. Даследчык польска-савецкіх адносін. Аўтар шэрагу артыкулаў і манаграфіі (на рускай мове) „Польшча: айчына і сацыялізм". У гадах 1979-82 — райца Савецкага пасольства ў Варшаве. Зараз Аляксей Каўка — навуковы працаўнік Інстытута сусветнай літаратуры імя Горкага ў Маскве.

— Аляксей Канстанцінавіч скажыце, калі ласка, хто быў аўтарам ідэі утварэння Таварыства беларускай культуры ў Маскве? Як людзі адгукнуліся на гэта?

— Думка аб згуртаванні беларусаў, беларусаў-інтэлігентаў Масквы, якія жывуць тут і працуюць, у кантэксце ўсеагульнага абуджэння краіны і нацыянальнага адраджэння, спакваля нарастала між намі. Мы тут здаўна абменьваліся па тэлефону такой ідэяй. Мы ведалі, што ў Маскве ўжо амаль ад году дзейнічалі армянскае, яўрэйскае, татарскае таварыствы. Але перад усім заінтрыгавала нас узнікненне ўкраінскага. Асобную падзяку выказаць трэба аднак маладым беларусам. У нас вешаюць на нефармалаў сабак. Але ж гэта ім належыць ініцыятыва — гэта яны назвалі па імені нашу глухату, слепату, цемнату і наш страх. І тут, у Маскве, маладыя беларусы, якія ж таксама сталі ў чужым цені, у цемнаце, вось гэтыя нашыя студэнты дайшлі да сведамасці і згуртаваліся. Калі адбываўся іх выбарчы сход, яны запрасілі і нас, старэйшых. Мы падаліся туды, калі яны стварылі суполку „Пагоня". Там жа была абрана наша ініцыятыўная група, якая мела пад 70-ыя ўгодкі Беларусі падрыхтаваць наш сход. 30 снежня 1988 года прыйшло чалавек 30 — інжынераў, лекараў, пісьменнікаў, вайскоўцаў, вучоных. Вось у гэты дзень мы заявілі аб сваім існаванні. Прынялі Зварот, які гаварыў пра нашыя мэты. Выбралі таксама Раду таварыства, 13-асабовую. У яе ўвайшлі такія выдатныя, актыўныя людзі, як Алеся Бабарэка, Іван Бурсаў, Хведар Канстанцінаў, Валянціна Шчадрына, Валеры Голуб, Юрка Чудзін, Алесь Чайчыц... Але пакуль канчаткова не выкрышталізаваўся статут Таварыства і пакуль мы не зарэгістраваныя — кіраўніцтва разглядаем як часовае. Прыемна адзначыць, што ўзнікненне Маскоўскага таварыства беларускай культуры было заўважана. У наш адрас прыйшлі прывітальныя тэлеграмы з Саюза беларускіх пісьменнікаў, з Беларускага фонду культуры, ад дырэктара Гомельскага універсітэта, ад Беларускага згуртавання „Сябрына" з Вільні, ад Беларускага таварыства ў Беластоку. Прыйшло дзесяць лістоў ад мастакоў, вучоных, пісьменнікаў — між іншым ад Адама Мальдзіса, Уладзіміра Калесніка, Данута Бічэль-Загнетавай і іншых.

— Якія мэты ставіць Таварыства?

— Хочам мы, каб душа беларуская — жывая, рэальная, драматычная — была знана ў маскоўскім асяроддзі. Сваім актыўным існаваннем мы хочам паўсюдна голасна аспрэчваць дзікія стэрэатыпы, якія склаліся аб беларускай культуры, мове,

(Працяг на стар. 4)

На лодцы цераз раку Нарву. Фота Я. Целушэцкага.

З ДРУКУ

НАШЫ РАЗВАГІ

— пад такой рубрыкай у 97-м выпуску праграмы Беларускага тэлебачання „Роднае слова" (Мінск) вялася гаворка аб беластоцкім тыднёвіку „Ніва". Падаём запіс тэксту гэтае публікацыі:

„Яшчэ перад Новым годам у газетных кіёсках беларускае сталіцы, як дзіўная навінка, мільганула газета БГКТ у Польшчы „Ніва". Гэта было сустрэта людзьмі з радасцю, як прыкмета перабудовы, дэмакратызацыі. Пра тое, каб цікавая сваім зместам „Ніва" вольна прадавалася ў нашых кіёсках, як прадаваліся і прадаецца, скажам, „Трыбуна Люду", размова вялася не адно дзесяцігоддзе, але нашы „дарагія" бюракраты рабілі ўсё, каб пра газету ніхто нічога не ведаў. Адзіным, хто раней мог мець пастаянны доступ да „Нівы", быў Саюз пісьменнікаў. А вось каб так паказаць газету народу, то крый божа!...

Але вось беластоцкая „Ніва" прабілася ў нашыя кіёскі. Наіўныя, мы падумалі, што цяпер можна будзе сістэматычна заглядваць кожны тыдзень да кіёска і купляць жаданую газету. На жаль, спадзяванні не спраўдзіліся: газета імгненна стала дэфіцытнай. Такая сітуацыя, як пісалася ў тыднёвіку „Літаратура і Мастацтва", амаль паўсюдна на Беларусі. Напрыклад: „Беластоцкая беларуская „Ніва" ў Жодзіна вялікая радасць. Мне, — піша інжынер А. Доўгі, — не даводзілася страчаць тых шчаслівўчыкаў, якім удавалася б купіць два і больш яе нумароў запар".

Тэлегрупа „Роднага слова" вырашыла пацікавіцца праблемай у Міністэрстве сувязі БССР. Вось што расказаў начальнік аднаго з аддзелаў М. А. Дубоўскі.

— Да гэтага часу „Ніва" лічылася выданнем, якія распаўсюджваюцца толькі ў розніцу, таму не ўносілася ў падпісны каталог. Факт гэты, відаць, здзівіць тых, хто ўжо два гады атрымлівае „Ніву" па падпісцы і толькі сёлета ўбачыў яшчэ і ў кіёсках. Так. Але гэта, як кажуць, наша мясцовая ініцыятыва, неафіцыйная. У Маскве дзе і вырашаецца колькасць паступленняў, „Ніва" яшчэ праходзіць сярод розніцы. А разнарадкі даюць, шчыра кажучы, дзіўныя: у Брэсцкую вобласць — 700 экземпляраў, Віцебскую

(Працяг на стар. 2)

НА МЯЖЫ

АБ СМЕШНАСЦІ

Частка III

Аднаго разу я наведаў чалавека, з якім не бачыўся гадоў дваццаць. Зразумела, што ў такой сітуацыі, здавалася, будзе аб чым пагаварыць. Аднак гаварыць мне не давялося. Гаварыў выключна мой гаспадар. Гаварыў вельмі спецыфічна. Усё, аб чым апавядаў, знаходзіла пацвярджэнне ў фатаграфіях, рысунках, ілюстрацыях. Знаёмы меў кучу ілюстрацыйных матэрыялаў, якія адносіліся да Японіі, Індыі, Егіпта і Бог ведае яшчэ якіх краін і рэгіёнаў свету. Паказваючы здымкі, часта выразаныя з танных газет і часопісаў, якія адносіліся да в'етнамскіх пагодаў, індыйскіх святынь, егіпецкіх пірамід, нарвежскіх фіёрдаў, камчацкіх вулканаў, знаёмы паводзіў сябе так, як бы дагэтуль чалавецтва не чула і не бачыла ўсіх гэтых цудаў свету і якраз ён першы ўсё гэта адкрыў і даследаваў і вось цяпер, кіруючыся вялікадушнасцю і высакароднасцю, знаёміць з імі яшчэ аднаго неасвечанага чалавека — мяне.

Праўда, на пачатку спытаў мяне, дзе працую, і, пачуўшы мой адказ, рэплікаваў, што гэта дрэнная праца, бо вядома, што нам мала плацяць і што наша роля зводзіцца да ролі кніжных моляў, якія не бачаць свету. Я спачатку хацеў пярэчыць, што мой знаёмы належыць да тых людзей, якія ведаюць усё адразу і ўсё найлепш і не патрабуюць ніякіх выясненняў, бо толькі свае выясненні заўсёды ідэальныя. Але я зразумеў, што мая роля ёсць роляй вучня, які павінен сядзець і глядзець шырокаадкрытымі вачыма на настаўніка, прагна лавіць кожнае яго слова і старацца захаваць яго назаўсёды ў сваёй удзячнай памяці.

Зразумеўшы гэта, я сядзеў і слухаў розныя банальныя інфармацыі аб тым, аб чым ужо даўно наогул ведаў. Слухаючы вялікага „адкрывальніка“, не меў сумненняў, што ўсе яго веды пачэрпнуты з вячэрніх ваяводскіх газетак, з турыстычных праспектаў і іншых банальных крыніц.

У канцы мой сусед дайшоў да статуі Свабоды. Зрабіў міну пераможцы і заявіў:

— А гэта адзін з цудаў свету. Знаходзіцца на Манхатане ў Нью-Йорку, выліты з нержавеючай сталі, важыць тысячы, тысячы тон... І тут нешта ў мазгу майго адкрывацеля зацялося, вярцеў у руках здымак і ніяк не мог аб ім нічога болей сказаць, хаця выразна хацеў прадоўжыць свой каментар.

У гэтым моманце неспадзявана і без найменшага сэнсу ўключыўся я і сказаў:

— Статуя Свабоды не стаіць на Манхатане, а на астраўку, кіламетраў у пяці ад Нью-Йорка. Яна не літа з нержавеючай сталі, а збудавана з пластоў аднацалёвай меднай бляхі. У сярэдзіне яна пустая і можна ў яе паднімацца аж у галаву. Мае вышыню разам з пастументам прыблізна трыццаціпавярховага дома. У яе пастуменце змяшчаецца Музей эміграцыі...

Я ўзняў вочы і пабачыў, што твар майго знаёмага ззелянеў так, як ззелянела ад акіслення статуя Свабоды.

— Ты, ты?! — ляпятаў гаспадар.

— Я быў у статуі Свабоды і лазіў аж у галаву, — заявіў я ганарыста.

У твар гаспадара наплыла, а пасля адплыла кроў. Бледны, збіраў раскіданыя здымкі. Усе яго адкрывальніцкія ўласцівасці рухнулі. Перада мной стаяла мізэрнае дзіця, якому адабралі цацкі. Я зразумеў, што мы не маем аб чым гаварыць, і развітаўся. Ідучы па вуліцы, цешыўся, што дабіў смешнага чалавека.

Аднак сёння, калі ўжо апаў даўно пыл перамогі, думаю аб справе з мешанымі пачуццямі і не ведаю, хто тут аказаўся больш смешным: ён ці я?

А. Барскі

НАШЫ СТУДЭНТЫ З МІНСКА

Мы, студэнты кафедры беларускай філалогіі Варшаўскага універсітэта, летась праходзілі стажыроўку на філалагічным факультэце Беларускага дзяржаўнага універсітэта імя У. І. Леніна. Рыхтуемся стаць настаўнікамі беларускай мовы і літаратуры. Нам блізкая і родная беларуская мова і хочацца нам як мага больш даведацца пра яе, лепш авалодаць ёю ва ўсім яе багацці і разнастайнасці, глыбей зразумець беларускую літаратуру і ўвогуле беларускую культуру.

Шчодра дзяліліся з намі сваімі ведамі: прафесар А. Лойка, дацэнты Н. І. Гілевіч, М. Б. Яфімава, І. Р. Шкраба, Г. Л. Нерагіна, М. З. Міхей, К. Г. Хромчанка, С. В. Рашотнікаў і іншыя навуковыя супрацоўнікі.

Шмат дало знаёмства з музеямі, наведванне тэатраў, мастацкіх выставак, літаратурных вечароў і г.д. Былі мы і ў школе — нам вельмі хацелася ўбачыць класы і кабінеты, вучняў, пабыць на ўроках. Незабыўнае ўражанне зрабілі на нас парадак і чысціня, урачыстая прыўзнятасць настрою вучняў у 140 сярэдняй школе горада Мінска. Але самае хвалюючае — гэта ўрок, на якім мы прысутнічалі. Гавораць, што дзеці губляюць цікавасць да вучобы, што нібыта настаўнік цяпер не мае ўплыву на сваіх выхаванцаў, што няма калектыўнай цікавасці да беларускай літаратуры і мовы. Мы пераканаліся, што гэта ўсё залежыць ад настаўніка — ад таго, які ён чалавек, як адносіцца да дзяцей, да свайго прадмета, ці здольны ён зацікавіць, захапіць вучняў, павесці за сабой. Як адно шчаслівае імгненне прайшоў урок беларускай мовы ў шостым класе, які вяла настаўніца Вольга Аляксандраўна Кузміч. Гэта быў нават не ўрок, а незабыўнае свята. Дынамічна, эмацыянальна, удумліва ажыццяўлялася складаная работа, звязаная з падсумаваннем пройдзенага матэрыялу. Працаваў увесь клас, адчувалася, што дзеці прывыклі да мовазнаўчых тэрмінаў, лёгка арыентуюцца ў матэрыяле, што беларуская мова ім блізкая. Хаця гэта і не беларуская школа, беларуская мова ў ёй на высокім узроўні. Гэта ж толькі шосты клас, а як гэтыя вучні будуць ведаць родную мову да 10 класа! Настаўніцай выкарыстоўваліся разнастайныя метады вядзення ўрокаў, розныя спосабы апытвання вучняў. Усё было разлічана на тое, каб абудзіць у школьніках дух творчасці, жывую цікавасць. Прапанавалася вучням работа над слоўнікам і дыктант і спісы пераказ і пераклад з рускай мовы на беларускую і невялікае сачыненне. У самым пачатку ўрока настаўніца выбрала некалькіх вучняў у якасці кансультантаў. Яны тут жа ў класе праверылі дыктанты, паставілі ацэнкі. Кансультанты таксама прымалі ўдзел у ацэнцы адказаў вучняў.

Нас надзвычай кранула тое, што на ўроку ўвесь час і надзвычай удала — выкарыстоўваўся матэрыял, звязаны з жыццём і гісторыяй Польшчы, у прыватнасці вельмі ўсхвалявaў нас урывак для перакладу, у якім гаварылася пра трагедыю адной з польскіх вёсак Міхнюв, знішчаную фашыстамі. Вельмі добра адчулі і вучні, і мы агульнае ў нашым лёсе. Прыгадалася паездка ў Хатынь, дзе мы на свае вочы бачылі адну са шматлікіх вёсак, якой ужо няма, дакладней — бачылі мемарыяльны комплекс. Голас хатынскіх званоў будзе заўсёды з намі.

Урок і прайшоў і закончыўся вельмі арыгінальна. Вольга Аляксандраўна прапанавала напісаць невялікае сачыненне-пажаданне польскім сябрам. Гэтыя сачыненні вучні перадалі нам разам са сваімі адрасамі. Мы спадзяемся, што паміж вучнямі 140 школы Мінска і вучнямі адной з польскіх школ наладзіцца сяброўская перапіска.

Даведаліся мы шмат цікавага

(Працяг на стар. 11)

З ДРУКУ

(Працяг са стар. 1)

і Мінскую — па 300, а ў Магілёўскую, Гродзенскую і Гомельскую — усяго па 50. Чамусьці палічылі, што ў Брэсце павінна жыць больш „польскіх беларусаў“... Адно спадзяванне на 1990 год: „Ніва“ ўносіцца ва Усесаюзны падпісны каталог і здымаюцца ўсялякія штучныя абмежаванні. Колькасць паступленняў „Нівы“ ў СССР і БССР будзе вызначаць сам чытач.

Уладзімір Содаль,
старшы рэдактар навукова-папулярных перадач Беларускага тэлебачання“.

ЭМІГРАЦЫЯ З СССР

Прынята вылучаць тры найбольш магутныя хвалі эміграцыі з тэрыторыі сённяшняга СССР. Першая — працоўная або эканамічная: краіну пакідалі ў асноўным прадстаўнікі бедных слаёў. З Расіі, Заходняй Украіны, Заходняй Беларусі, Прыбалтыкі, іншых рэгіёнаў выязджалі ў ЗША, Канаду, краіны Лацінскай Амерыкі, пэўная іх частка заставалася ў Заходняй Еўропе. Усяго ў перыядзе ад 1828 да 1915 года эмігравалі 4 мільёны 509 тысяч чалавек.

Другая — перыяд рэвалюцыі і грамадзянскай вайны (прыблізна да 1921 года). Прыблізна паўтара-два мільёны эмігрантаў. Трагедыя цэлага пакалення патомных дваран і рускай інтэлігенцыі. Аселі ў асноўным у краінах Еўропы.

Трэцяя — апошняя сусветная вайна. За граніцу трапілі каля пяці з паловай мільёнаў савецкіх ваеннапалонных і плюс да іх звыш мільёна грамадзян, забраных на працу ў Германію. Не ўсе з іх вярнуліся.

Цяпер у свеце жывуць не менш 20 мільёнаў выхадцаў з СССР і іх патомкаў. Дакладных дадзеных няма. Дзеці эмігрантаў, а тым больш дзеці іх дзяцей часта ўжо не ведаюць мовы сваіх продкаў і не лічаць сябе грамадзянамі СССР.

Цікава: у час сталінскіх рэпрэсій, калі аб эміграцыі не магло быць і гутаркі, некаторыя з эмігрантаў спрабавалі нават вярнуцца на радзіму. З Францыі, напрыклад, прыйшлі тры цеплаходы з рэпатрыянтамі. Аб іх лёсе лепш не ўспамінаць.

Цяпер. У 1987 годзе за мяжу на сталае жыхарства выехала каля 40 тысяч чалавек. У 1988 годзе — звыш 100 тысяч. Спецыялісты лічаць, што неўзабаве лічба павінна стабілізавацца на ўзроўні 60—70 тысяч чалавек у год.

Хто ўваходзіць у гэтыя 100 тысяч? Якія матывы выезду з СССР? Вылучаюцца тры вялікія групы. Яўрэі, немцы і армяне. Па-першае, кіруюцца яны жаданнем уз'яднацца са сваімі сем'ямі, якія жывуць на Захадзе. Па-другое, эканамічныя прычыны — некаторым не падабаюцца ўмовы жыцця ў краіне. Трэція выязджаюць, каб уз'яднацца са сваёй нацыяй. Выязджаюць таксама грамадзяне, якія ўзялі шлюб з іншаземцамі.

Асноўны напрамак — Амерыка і Канада. Едуць, вядома, і ў Еўропу. Немцы, напрыклад, у ФРГ, армяне па ўсім свеце. Але найбольш людзей прыцягвае амерыканскі кантынент. Скажам, той, хто атрымлівае візу ў Ізраіль, звычайна едзе праз Нью-Йорк, ды так і застаецца ў ЗША. Квоту на ўезд грамадзян з СССР акрэслівае кангрэс. Гэта квота дапускае і пэўную частку ўцекачоў (не больш 18 тысяч у год). Жадаючых трапіць у лік уцекачоў шмат — умовы выгадныя (аплата дарогі, грошы на абсталяванне), але атрымліваецца не ўва ўсіх (трэба даказаць, што ты падвяргаўся праследаванням).

Пытанне грамадзянства вырашаецца паміма жадання грамадзяніна. Скажам, той, хто зараз выязджае з СССР па „ізраільскай візе“, грамадзянства трациць аўтаматычна. Калі ёсць узнагароды, атрыманыя, напрыклад, у час Вялікай Айчыннай вайны, дык яны адбіраюцца.

(З інтэрв'ю сакратара Савецкага таварыства па культурных сувязях з суайчыннікамі за мяжою Э. Салаўёва карэспандэнту маскоўскай „Недели“). (ювэ)

НАША ПОШТА

НЕ ДЗЯЛІЦЬ!

Чалавек заўсёды імкнецца да больш-менш спакойнага жыцця. Але, на жаль, аб гэтым застаецца толькі марыць. Аналіз гістарычнага развіцця чалавецтва сведчыць, што не суджана мець спакою на гэтым свеце чалавеку, у якім бы грамадстве ён не жыў. Адна з асноўных прычын адсутнасці стабільнасці ў грамадстве з'яўляецца абвастрэнне міжнацыянальных адносін. Гэта перш-наперш датычыцца краін, у якіх пражываюць дзесяткі народаў. Сюды можна аднесці Кітай, Індыю і, канешне, Савецкі Саюз. Мы доўгі час з'яўляліся сведкамі міжнацыянальных канфліктаў у Пенджабе, Тыбеце і думалі, што гэта нам не пагражае. Думалі... і не здагадваліся, што сядзім на парахавай бочцы. Падзеі ў Нагорным Карабаху прымусілі задумацца многіх. Справа ў тым, што Арменія і Азербайджан з'яўляюцца не адзінымі ў Саюзе узрыванебяспечнымі рэгіёнамі. Сярэдняя Азія і Прыбалтыка могуць уяўляць сабой куды большую небяспеку для тэрытарыяльнай цэласнасці СССР. Тут, на мой погляд, дзве асноўныя ўзаемазвязаныя прычыны. Па-першае, у нас да гэтага часу не вырашана да канца нацыянальнае пытанне, якое заключаецца перш-наперш у эканамічнай роўнасці. А аб якой эканамічнай роўнасці можа ісці размова, калі, напрыклад, розніца даходу на чалавека паміж Прыбалтыкай і Сярэдняй Азіяй складае тысячы рублёў. Па-другое, у апошні час у краіне назіраецца пашырэнне ідэй іслама і каталіцызма. На гэты факт таксама нельга закрываць вочы.

На гэтым фоне падзеі на Беларусі выглядаюць адносна спакойна. Зараз ідзе працэс кансалідацыі нацыянальных сіл, рост нацыянальнай самасвядомасці. Ды менавіта нацыянальнай самасвядомасці, таму як многія беларусы адракліся ад сваёй нацыянальнай прыналежнасці, ад сваёй гісторыі, ад сваёй мовы. І ў гэты самы час ужо назіраецца расклад. Размова ідзе аб закліках у падтрымку стварэння так званай Палескай Рэспублікі. Аказваецца, я па нацыянальнасці не беларус, а паляшук (я нарадзіўся і пражыў цэлых 18 год бадай што ў самым цэнтры Палесся, у Лельчыцах). Аказваецца, што Кірыла Тураўскі, Афанасій Філіповіч, Франц Савіч, Іван Мележ, таксама па нацыянальнасці палешукі. Можа быць. На гэтым свеце ўсё магчыма. Толькі я не згодзен з асноўным аргументам на карысць Палескай Рэспублікі — самастойнай мовай, якая супрацьпастаўляецца беларускай. Вядзецца ўжо і распрацоўка нормаў гэтай мовы, друкуюцца мастацкія творы на ёй (газета „Чырвоная змена" адвяла цэлую літаратурную старонку). Здавалася, што я, як паляшук, павінен добра ведаць гэтую так званую самастойную мову. Тым не менш я не магу сказаць, што на ёй размаўляюць у Лельчыцкім раёне. Тое самае можна сказаць і пра суседнія: Ельскі, Мазырскі, Петрыкаўскі раёны. Сюды можна аднесці Хойніцкі раён, дзе мне давялося вывучаць фальклор. Гэтую мову больш разумеюць недзе пад Столінам і пад Пінскам. Зразумела, узнікла пытанне: чаму Усходняе Палессе павінна прыстасоўвацца да Заходняга Палесся? Навошта гэта ўсё? Навошта з Беларусі рабіць некалькі дзяржаў? Навошта?

Мікола Лельчыцкі, Жлобін.

ШАНОЎНАЯ РЭДАКЦЫЯ ШТОТЫДНЁВІКА „НІВА"!

Вось ужо трэці год, як я выпісваю беластоцкую беларускую газету, а знаёмы з ёй значна большы час. Наогул „Ніва" стала сяброўкай майго дома. Яе ўважліва чытае жонка, ды і дачушка, якой толькі чацверты годзік, часцяком заглядвае на яе старонкі.

Лічу, што ваша газета выконвае агромністую функцыю ў жыцці беларускай меншасці ў Польшчы і, у асноўным, закранае тыя ж праблемы, якія характэрны для ўсіх беларусаў. Толькі нам павінна быць намнога сарамней ад таго становішча, што склалася ў рэспубліцы з беларушчынай, бо ў нейкай ступені павінны ў гэтым і самі. Зараз жа куды складаней усё выправіць, расставіць усё на свае месцы. Ды вы і самі пра ўсё гэта добра ведаеце.

Сяргей Сыс

Чароўным сном
зарніцы над Вяллёю
нізалі казкі
паўнаводных
рэк;

І тыя казкі
песняй веснавою
У душы маёй
засталіся
навек.

У жыцці было
ўсяго на гэтым
свеце,
Ды галаву
я не схіляла
ніц,

Бо ў хвіліны
сумных
ліхалеццяў
Скрозь чутны быў
срабрысты звон
крыніц.

Пара вясны
юнацтва
прывітае,
Усміхнецца ціха нам
апошні
раз,

Бо ўжо восень,
восень залатая,
Спявае звонка,
нават
бяз прыкрас.

Але і ўвосень
заўсёды маладая,
І не кранае
думкі маёй
час,

Бо тая песня,
песня веснавая,
На ўсе вякі
засталася
для Вас!

Алёна Шарэпа-Лапіцкая, БССР

ЗАМАЛЁЎКІ З ЖЫЦЦЯ

ПАДЗЯКА

Калі Андрэй закончыў універсітэт і атрымаў пасаду настаўніка ў адным з варшаўскіх ліцэяў, бацькі не ведалі, як цешыцца.

— Мы цэлае жыццё цяжка працавалі, то няхай ён лёгка пажыве, — гаварылі суседзям.

Андрэй атрымаў кватэру ў блоку і жыў „як пан". Бацькоў наведваў рэдка, прыязджаў толькі на Каляды і Вялікдзень. Браў грошы, два чамаданы мясных вырабаў і з гэтым вяртаўся ў сталіцу.

— Чаму гэта ваш Андрэй толькі торбы ад вас цягне, а памагаць не памагае? — пыталі суседзі.

— Яму ўсё няма калі, на канікулах яму дырэктар дае такое даручэнне, каб ён апекаваўся вучнямі ў лагеры.

— Што вы такое гаворыце? То ж многа ў нашай вёсцы сыноў і дочак — настаўнікаў, а ўсе прыязджаюць хоць на які тыдзень, каб бацькам дапамагчы. Вось, напрыклад, мой Коля настаўнікам, у беластоцкім тэхнікуме, а цэлыя канікулы нам дапамагае. Такому сыну добра даць поўную сумку гасцінцаў.

— Беласток — гэта глухая правінцыя і тут усё інакш адбываецца. А Варшава — сучасны горад, і там усё па-новаму! — цвёрда стаялі на сваім бацькі Андрэя.

Так ішлі гады. Андрэй жыў сам. Ад бацькоў браў грошы і мяса, а жаніцца і не думаў. Усе дзяўчаты, якія яго кахалі, былі не ў яго гусце.

На свой трыццаты год нараджэння запрасіў бацькоў да сябе. На ўрачыстасць паехала маці, а бацька астаўся даглядаць гаспадарку.

Марыся купіла новую сукенку, зрабіла ў беластоцкай цырульніцы завіўку. Спякла два індыкі, узяла кілбасы, дзве буханкі свойскага хлеба, розных пірагоў і адправілася ў Варшаву.

Сын на вакзал не выйшаў. Давялося распытваць людзей, як трапіць на адрас Андрэя.

Дзверы адчыніў сын. У пакоі сядзела некалькі чалавек. Андрэй хутка ўзяў ад маці пакункі і ціха сказаў: „Хадзі хутчэй на кухню"

Хуценька з торбаў выняў кілбасы, індыкі, хлеб і пірагі. Пасля адвярнуўся да маці і сказаў: „Ты ідзі на цягнік. У мяне, бачыш, людзі пачалі сыходзіцца і табе не будзе месца сесці, зрэшты, аб чым ты бы гаварыла з гэтымі людзьмі?"

Калі праводзіў яе да дзвярэй, нейкі мужчына запытаўся, хто яна.

— То жэбрачка, — хутка сказаў Андрэй, — она по прошонэму ходзі.

Марысі заняло дух.

Калі вярнулася дадому, суседкі пачалі дапытвацца, чаму так хутка прыехала. Жанчына доўга маўчала.

— Скажу ўсім, бо сэрца з болю разрываецца, — сказала ўрэшперэшт.

Калі скончыла расказваць, муж сказаў:

— Я яго больш на парог не пушчу і грошай слаць не буду. Ляпей складваць іх на ашчадную кніжку, будзем мець пажытак, калі на пенсію пойдзем, у горы паедзем, будзем усюды ездзіць.

— Даўно б так, — сказалі суседзі.

Марыся, не звяртаючы на нікога ўвагі, плакала. Не саромелася гэтых слёз.

Аўрора

ЗРАБІЛІ ПАРАДАК

Напярэдадні свята „Божае цела" ў Гайнаўцы на вуліцы 1 Мая зрабілі парадак. Мужчыны-каталікі, бо толькі іх я бачыла, дакладна вымелі ўвесь пясок і вывезлі яго, памалявалі вапнам грані тратуара. Калі б так рабілася штомесяц, чыстыя былі б вуліцы!

Аўрора

„Жнейка". Лён. З выстаўкі „Беларускае мастацтва", якая гасцявала на Беласточчыне. Фота М. Гайдука.

ТРЫПЦІХ СУТОННАЙ ДУШЫ

НОЧ

І будзе ноч, працятая смяротна
Цвікамі слоў каляных навылет,
Акрэсьліцца над безданню самотнай
Сутонных душаў гібельны палет.

І будзе ноч, а з ёй — прывід
у белым,
І ў сполысках няіснага быцця
Хіснуцца цені цьмяныя нясмела
Насустрач непазбежнасці зліцця.

І будзе ноч, калі памруць вар'яты,
Пазначаныя вогненным крыжом,
Загіне Бог, дыктатар і схізматык,
А мы ад д'ябла душ не ўберажом

Хай будзе ноч, апошняя, зямная,
Яе прыход замовай не суроч.
Сьвятая ноч — забойца — праклінаю
І прагну нанава — хай будзе ноч!

Сяржук Рэчыц, БССР

БЕЛАРУСІКІ

Szewieła G. N., Podpolnyje komsomolskije organy Biełorussi w gody Wielikoj Otieczestwiennoj Wojny (1941—1944), Mińsk 1976. Rec. Baszyński Euzebiusz, *Z Dziejów Stosunków Polsko-Radzieckich i Rozwoju Wspólnoty Państw Socjalistycznych* t. 18, 1978, s. 193—196.

Szmataŭ Wiktar, Biełaruskaja kniżnaja hrawiura XVI—XVIII stahoddziaŭ, Minsk 1984. Rec. Sielicki Franciszek, *Slavia Orientalis* 1986, nr 3, s. 477—479.

Szreder A.G., Organizacja przemysłu drzewnego Ministerstwa Leśnictwa i Przemysłu Drzewnego Białoruskiej SRR, tł. I(rena) Gierlińska, *Przemysł Drzewny* 1983, nr 2, s. 14—15.

Sztychow G. W., Kramolniki bieriestjanic" (o drewniem wiecze w Bieriest'je), *Acta Baltico-Slavica* t. 8, 1973, s. 165—167.

Sztychaŭ G. W., Zacharenka P.N.: Starażytnyja skarby Bielarusi, Mińsk 1974. Rec. Jaskanis Jan, *Rocznik Białostocki* t. 13, 1976, s. 561—562.

Sztychaŭ Hieorhi, Goroda Połockoj ziemli (IX—XIII ww.), Mińsk 1978. Rec. Jarmolik Włodzimierz, *Przegląd Historyczny* 1981, z. 3, s. 541-544.

Szubitidze Iwan, Opowieści poleskie, Warszawa 1973. Rec. Sulewski Wojciech, *Z Pola Walki* 1974, nr 4, s. 307—310; Sowińska Beata, *Życie Warszawy* 1973, nr 245, s. 3.

Szyndzielorz Karol, Jak Mińsk z popiołów. Korespondencja z Mińska, *Życie Warszawy* 1975, nr 90, s. 6, il.

Szypulski Andrzej, Dwie twarze Światowida. (Problem mniejszości białoruskiej), *Trybuna Wolności* 1957, nr 4, s. 5.

Ślisz Andrzej, Prasa polska na Białorusi przed 1921, *Rocznik Historyczny Czasopiśmiennictwa Polskiego*, T. 5 1966, z. 1, s. 132—159.

Ślisz Andrzej, Polska prasa rewolucyjna na Ukrainie i Białorusi w latach 1917—1920, *Z Dziejów Stosunków Polsko-Radzieckich* t. 3, 1968, s. 178—205.

Śnieżyński Władysław, Organizacja budowy (rurociągu) w Połocku, *Przegląd Organizacji* 1977, nr 8, s. 376.

Swirko Stanisław, Białoruskie mickiewicziana, *Rocznik Towarzystwa Literackiego im. Adama Mickiewicza.* R. 4, 1969, s. 87—89.

Tank Maksim, Na szlaku dzikich gęsi, Warszawa 1965. Rec. Nieuważny Florian, *Nowe Książki* 1966, nr 11, s. 663—665.

Tank Maksym, Aniołowie wojny (w), fragm. poem., tł. Arnold Słucki, *Materiały Repertuarowe.* Zarząd Kultury i Oświaty Głównego Zarządu Politycznego WP, 1967, nr 4, s. 120.

Tank Maksim, Droga (w). — Narysowały dzieci (w). — Język ojczysty (w). — Tu właśnie ich rozstrzelano (w). — Jak szybko burza gna majowa! (w) — Gdy esesmani mieli rozstrzelać Węgierkę (w). — Nawet najmniejsza prawda (w), tł. z białor. Jerzy Pleśniarowicz, *Profile* 1969, nr 1, s. 37—38.

Tank Maksim, Świat, po którym chodzimy, mnie nie przytuli (w). — Dzień pamięci w Warszawie (w). — Wawelskie głowy (w), tł. z białor. Stanisław Horak, *Poglądy* 1969, nr 21, s. 6. — Zawieja (w), tł. Adam Włodek, — Sad strząsnął już od dawna (w), tł. K.A. Jaworski, *Życie Literackie* nr 45, s. 7.

Tank Maksim, Tu właśnie ich rozstrzelano (w). — Ten, kto drzewa sadził (w). — Kiedy byłam mała, mała (w), tł. z białor. Jerzy Pleśniarowicz. *Kamena* 1970, nr 25, s. 3. — ... I znów jak gwiazdy spadają szyszki sosnowe (w), tł. J. Pleśniarowicz, *Profile* nr 11, s. 36.

Tank Maksim, Herbarium (w). — Na nowej ulicy (w), tł. Eugeniusz Kabatc, *Literatura na Świecie* 1976, nr 10, s. 361—362.

P.C.

СВОЙСКІЯ МАЛЮНКІ

Стары дом у Хахлове-хутары. Малюнак У. Петрука.

АДАМ І ХАВА

У паўшэхнай школе ў Орлі ў 1934/35 годзе было 225 вучняў майсеевага веравызнання. Разглядаючы спіс усіх вучняў, я задумаўся, адкуль пачалі яны называцца інакш, чым мы? Для прыкладу, падаю імёны з першага класа: Шыфра, Хаім, Фэйга, Іцко, Малка, Зелько, Шыфрэ, Двэра, Фейга, Шмуль, Эйна, Шэйна, Раша, Паня, Цыва, Фроім, Цалко, Хана. Я паставіў сабе пытанне: да якой мовы адносяцца гэтыя імёны? Яўрэйская мова („ідыш", інакш новаяўрэйская) адносіцца да заходненямецкай падгрупы нямецкай індаеўрапейскай моўнай сям'і. Многа імён, якія надавалі нованароджаным, належыць да слоў гэтай групы. Апрача гэтых новых імён, яўрэі сцераглі біблейных імён, якія належаць да стараяўрэйскай мовы. У Бібліі ўжываецца 2800 імён. Такая вялікая колькасць імён тлумачыцца тым, што ў старажытнасці адносна невялікіх калектываў імя абазначала прыналежнасць асобы да сям'і. Імёны не паўтараліся. Імёны такія, як Аўраам, Майсей, Давід, Сара, Рэвека, Рахіль, у Бібліі належаць да канкрэтнай асобы. Такія імёны паяўляюцца пазней, але гэта звязана з пашанаваннем памяці (нованароджанага сталі называць імем памершага з родзічаў або блізкіх, каб утрымаць памяць аб іх). Апрача біблейных імён, яўрэі ўжываюць і імёны, якія паходзяць ад карэнняў слоў стараяўрэйскай мовы, напрыклад: Хаім, Меір, Нахман, Хая, Менуха, Нехамэ. Ад карэнняў мовы „ідыш" паўсталі перад усім імёны жаночыя: Блюмэ — кветка, Брайнэ — цёмная, Голдэ — залатая, Зіел — салодкая, Кейле — вясёлая, Любэ — каханая, Рэйзэ — роза, Тубэ — галубка, Шэйнэ — прыгожая і інш. Цікавай з'явай ёсць і парныя імёны, такія як: Алтэр — стары, Алтэ — старушка, Зэйдэ — дзядок, Бобэ — бабуля, Хаім і Хая — жыццё. Парныя імёны давалі ў сем'ях, у якіх раней паміралі дзеці, існаваў забабон, што імя, якое абазначае старасць і жыццё, абароніць яго носьбіта ад смерці. Другое імя звычайна давалася хвораму, каб увесці ў заблуджэнне анёла смерці, калі ён з'явіцца да хворага і, называўшы яго першым імем, дадзеным пры нараджэнні, запросіць следам ісці за ім. У жыцці імёны маюць больш ласкавыя формы, напрыклад: Якаў — Копл, Сара — Серл, Элішэва — Шэйвэ, Эстэр — Этл.

Мікола Ляшчынскі

ВЫЙСЦІ З ЧУЖОГА ЦЕНЮ

(Працяг са стар. 1)

дзяржаўнасці. Адзін з характэрных стэрэатыпаў: Ну что вы хотите: белорусы ведь сами отказываются от белорусского языка! — і гэтак далей. І гучыць гэта, заўважце, не з вуснаў якіх-небудзь цемрашалаў, але вучоных, дактароў навук. Якая ж абраза для нас!.. Як вызваліцца ад гэтага стэрэатыпа? Сваімі паводзінамі. Паказваць штохвілінна, штодзённа, з месяца ў месяц, заўсёды і ўсюды, што мы маем сваю багацейшую цэласную культуру. Што мы ўсведамляем яе — але і што асіміляцыйны Малох даканаў, мабыць, найбольшага спусташэння іменна ў Беларусі. Вось ад гэтага трэба адпраўляцца. Хочам мы таксама адчыніць у Маскве школку для дзетак. Ужо зроблены першыя захады. Адна з маладых нашых жанчын сказала: „Хацела б я быць маткай Максіма Багдановіча". Ці ж гэта не праграма!.. Іншы напрамак нашай дзейнасці: развіванне гістарычных ведаў. Як жа так?! Наш народ дасюль практычна не мае апрацаванай сваёй гісторыі. Дзеля гэтага мы стварылі універсітэт культуры. Першыя лекцыі ўжо прачытаны (прафесар Анатоль Грыцкевіч). Запрошаны Мікола Ермаловіч. Будзем праводзіць круглыя сталы.

— Ці Таварыства мае сваю сядзібу?

— Клапатлівая справа. Пакуль што пайшоў нам насустрач музей Калініна — даў дазвол карыстацца канферэнцыйнай залай, два дні ў месяц. Чаму музей Калініна? Там спагадлівы беларус...

— А вяртаючыся да планаў?..

—Мы не хацелі б быць проста спажыўцамі беларускай культуры. Хочам таксама прырошчваць яе. пакрысе, сваімі сіламі. Маем жа ў Маскве свае адметныя кадры — знаўцаў гісторыі Беларусі, выдатных мед'евістаў. Засталіся тутка неперабраныя архіўныя матэрыялы. Да таго многія носяць-возяць свае ўспаміны-нататкі. Дык ёсць што асэнсоўваць і даводзіць да моладзі, да чытача. Каб захаваць для патомных жывую беларускую тканку, будзем выдаваць літаратурна-навуковы гадавік „Скарыніч". Першы нумар, прысвечаны Скарыне, павінен паявіцца ў 1990 годзе. Апрача гэтых пачынаў, будзем, вядома, праводзіць папулярызатарскія акцыі — арганізоўваць сустрэчы з выдатнымі беларускімі пісьменнікамі, мастакамі, вучонымі.

— Якімі сродкамі Таварыства будзе рэалізаваць гэтыя планы?

— З гэтым у нас зусім мізэр. Вырашылі, што гадавая складчына будзе 5-рублёвая. Ну, самі ведаеце... Але як зарэгіструемся і будзем мець у банку свой рахунак — можа знойдзецца хто багаты... Плануем ладзіць дабрачынныя вечары. З першага нумара „Скарыніча" ганарары перавядзем для Таварыства. Неяк збагацеем, Бог дасць. Бо матэрыяльная беднасць інтэлігента, на што звярнуў увагу Дастаеўскі, фатальна абгрунтоўвае і ягоную беднасць духоўную. Каб не было так, як у тым старым беларускім, сцішным для нас, досціпе: Пасля дыскусіі ў прыватным доме колькі інтэлігентаў розных нацыянальнасцяў беларус, не маючы куды дзецца, гаворыць спадару: „Дзядзечка, дазвольце мне пераначаваць у вас пад лаўкаю".

— Дзякую за размову.

Гутарыў Ян Чыквін

ІЎЕ, ІЎЕ або ЯК ПАЎЛЫ З РЫБАЛАМІ ПАСЯБРАВАЛІ

(Заканчэнне.
Пачатак у папярэднім нумары.)

На другі дзень нашага побыту ў Іўі было адчуванне пэўнай млявасці ды ніякаватасці, але, на шчасце, ніякіх мастацкіх выступленняў перад поўднем не прадбачвалася. Уся беластоцкая кампанія разбрылася па Іўі ў пошуках сувеніраў. Піва было неасягальнае. Ясь Мордань пакуль што не паявіўся.

Я, задавальняючы прафесійную цікаўнасць, падаўся ў рэдакцыю раённай газеты „Путь Ильича". Пакінуў там камплект „Нівы" за мінулы год, пазнаёміўся і пагутарыў з адказным сакратаром рэдакцыі Генадзем Міронычыкам. Даведаўся ад яго, што рэдакцыя мяркуе ў недалёкай будучыні перавесці газету на беларускую мову. А пакуль што ў газеце, на правах эксперыменту, змяшчаюцца кароткія паведамленні БЕЛТА на беларускай мове. Рэдакцыю хвалюе таксама малы тыраж газеты, яна імкнецца павялічыць яго ўдвая. Паводле нашай беластоцкай меркі актуальны тыраж раённага „Пути Ильича" амаль што гіганцкі: сем з паловай тысяч экземпляраў.

Пасля абеду паявіўся Янка Мордань і мы рушылі аўтобусам у Лежневічы, самавітую і заможную вёску гадзіны за паўтары ад Іўя. У мясцовым доме культуры паўлаўцы паказалі драматычную адаптацыю „Кар'ера" В. Быкава, падрыхтаваную Я. Морданем. Гэтай пастаноўкі баяліся ўсе паўлаўскія артысты, паколькі выступалі з ёю ўсяго другі раз і не адчувалі сябе так упэўнена, як у камедыі Яновіча. Мордань хваляваўся не менш за іншых, але лёс яму паспрыяў. Прагаварыўшы цэлую ноч, нявыспаны, ачмурэлы, з галавою, набітаю новымі мастацкімі ідэямі, ён надта добра справіўся з роляю кантужанага Агеева. Тым не менш трэба зазначыць, што прысутнічаў ён на сцэне крыху задоўга, каб не сказаць, што ўвесь час. Ад гэтага пастаноўка пад канец страціла свой драматычны імпэт, нягледзячы на тое, што выдатна паказалі сябе і Аляксандр Раманюк (дэманічны камендант паліцыі Драздэнка), і Ніна Філіпюк (спагадлівая цётка Бараноўская). Публіка прыняла выступленне паўлаўцаў усхвалявана.

З Лежневіч пераязджаем у Ліпнішкі, чапіўшы па дарозе вясковую краму. У Ліпнішках, як звычайна, выступленне пачынаюць Рыбалы пад акампанемент Сцяпана Копы, потым Паўлы зноў паказваюць „Сто хвароб". Рагочуць і старыя, і малыя. У залу гледачоў наведваюся час ад часу, а наогул стаю ў калідоры і размаўляю з трэця- і чацвертакласнікамі Ліпнішскай сярэдняй школы. Калі хтосьці ў Іўеўскім раёне гаворыць выдатна на беларускай мове, дык напэўна вось гэтыя школьнікі. Ажно не верыцца, што праз некалькі гадоў яны перастануць публічна карыстацца сваёй роднай мовай, калі завалодае імі агульнабеларускі комплекс пагарды да роднага. Экземпляраў „Нівы" засталося ў мяне няшмат і ўсім ахвотным, на жаль, не хапіла. Апошнюю „Ніву" захоўваю для настаўніцы беларускай мовы ў іхняй шко-

Янка Мордань (Агееў) і Ніна Філіпюк (Бараноўская) у Лежневічах.

Роля Драздзенкі атрымалася ў Аляксандра Раманюка выдатна.

ле. Дзеці паведамляюць мне, што з наступнага года ў школе будуць класы з польскай мовай. Яны ўсе ахвотныя туды запісацца. Пытаю, чаму. Бо мы палякі, адказвае большасць з іх. Запісваю адрас школы і некаторыя прозвішчы дзяцей, якія хочуць перапісвацца з вучнямі з Беласточчыны. Лаяльна папярэджваю, што беларускім школьнікам з Беласточчыны цікава будзе перапісвацца на беларускай мове, а не на польскай, якая пакуль што абсалютна невядомая маім субяседнікам. Адрас абяцаю памясціць у „Зорцы".

У іўеўскую гасцініцу вяртаемся позна ўвечары. Настрой добры, а з ім і адчуванне вялікай палёгкі. Здаецца, усё пайшло добра. Назаўтра развітваемся з Іўем. Хлопцы-рыбалоўцы атрымліваюць ад калектыву „Чабарок" гармонік.

Па дарозе ў Гродна паўлаўцы з рыбалаўцамі складаюць планы на будучыню: перш за ўсё трэба супольна запрасіць і прыняць на Беласточчыне тэатральны калектыў з Іўя. Супольныя далейшыя гастролі артыстаў з дзвюх ганарыстых вёсак цяпер плануюцца як рэч зусім звычайная. Тэатр з Паўлаў рыхтуе новую п'есу, напісаную Янкам Морданем, пра космас і касмітаў. Паўлаўцы вялікадушна рашаюць адвесці ролі касмітаў сваім рыбалаўскім сябрам. Усё складваецца добра.

Кароткі прыпынак у Гродне. Трэба зірнуць хоць хвілю якую на адзін з самых вялікіх усходнееўрапейскіх базараў вольнага гандлю. З Янкам Морданем забягаем на паўгадзінкі ў музей Максіма Багдановіча. Наспех абменьваемся навінкамі з гаспадыняй у музеі, Д. Бічэль-Загнетавай. Потым зноў да аўтобуса. На граніцы назойлівы мытнік усё прыстае з пытаннямі пра нейкае золата ды іншыя неістотныя рэчы. З уяўнага свету мастацтва вяртае нас у свет рэальнага сацыялізму. За дротавай сеткаю маячыць перад намі Беласточчына.

Ян Максімюк
Фота аўтара

Прывітанне ў Ліпнішках.

НІНА АМЕЛЬЯНЮК
ГУТАРКІ АБ МОВЕ

IV. СУЧАСНАЯ БЕЛАРУСКАЯ ЛІТАРАТУРНАЯ МОВА. АРФАГРАФІЯ.

9. Злітнае і паўзлітнае (праз злучок) напісанне слоў. (Працяг).

Праз злучок пішуцца:

А. Назоўнікі:

— складаныя, утвораныя з двух самастойных слоў без злучальнай галоснай (генерал-лейтэнант, прэм'ер-міністр),

— з аднаслоўным прыдаткам (лёндаўгунец, Мінск-горад, Нараў-рака).

Пры адваротным становішчы злучок не пішацца (горад Мінск, рака Нараў),

— састаўныя назвы палітычных партый і іх прыхільнікаў (анарха-сіндыкалізм, анарха-сіндыкаліст),

— складаныя адзінкі вымярэння (тона-кіламетр, кілават-гадзіна, але: працадзень),

— складаныя іншамоўныя назвы прамежкавых напрамкаў свету (норд-ост, зюд-вест),

— складаныя словы, першай часткай якіх выступаюць іншамоўныя элементы **віцэ-, лейб-, обер-, -унтэр-, штаб-, экс-** (віцэ-прэзідэнт, лейб-гвардыя, обер-лейтэнант, унтэр-афіцэр, штаб-кватэра, экс-чэмпіён),

— **марфема паў- з уласнымі назвамі (паў-Беларусі, паў-Мінска).**

З агульнымі назоўнікамі пішуцца злітна (паўгадзіны, паўгода),

— **састаўныя імёны і прозвішчы** (Жан-Жак Русо, Вікенцій Дунін-Марцінкевіч),

— іншамоўныя састаўныя прозвішчы і геаграфічныя назвы з першай часткай **Сен-, Сент-, Сан-, Санта-, Мак-** (Сен-Сімон, Сент-Луіс, Сан-Францыска, Санта-Лючыя, Мак-Магон).

Таксама пішуцца цюркскія і арабскія імёны з пачатковай або канцовай часткай **аглы, бей, задэ, ібн, кызы, паша, хан, шах** (Кёр-аглы, Ізмаіл-бей, Турсук-задэ, Ібн-Фадлан, Зейнал-кызы, Асман-паша, Чынгіз-хан, Надзір-шах) і састаўныя імёны з першай часткай **дон**, калі другая частка асобна ў беларускай мове не ўжываецца (Дон-Жуан, Дон-Кіхот, але: дон Педра).

— геаграфічныя назвы, першай часткай якіх з'яўляюцца элементы **верх-, соль-, усць-,** і некаторыя назвы з першай часткай **верхне-, нова-, стара-** (Верх-Ільмень, Соль-Ілецк, Усць-Каменагорск; Верхне-Ангарск, Нова-Карэльскі, Стара-Юр'еўскі, але: Новабарысаў, Старабельск),

— **геаграфічныя назвы, якія складаюцца з двух назоўнікаў або з назоўніка і прыметніка** (Арэхава-Зуева, Камянец-Падольскі). **Калі прыметнік стаіць перад назоўнікам, злучок не пішацца (Старыя Дарогі, Каралёў Стан);**

Б. Прыметнікі:

— складаныя, утвораныя ад назоўнікаў, **якія пішуцца праз злучок (давыд-гарадоцкі, сацыял-дэмакратычны) пры наяўнасці прыстаўкі — пішуцца злітна** (прыамудар'інскі),

— утвораныя ад спалучэння імя і прозвішча (рамэн-раланоўскі),

— **утвораныя ад некалькіх асноў,** якія абазначаюць раўнапраўныя паняцці (беларуска-польскі, бела-чырвона-белы),

— **якія абазначаюць якасць з дадатковым адценнем** (кісла-салодкі, цёмна-шэры),

— абазначаючыя прамежкавыя напрамкі свету (паўночна-заходні, паўднёва-ўсходні),

— уласныя геаграфічныя назвы з першай часткай **усходне-, заходне-, паўднёва-, паўночна-** (Усходне-Кітайскае мора, Заходне-Казахстанская вобласць, Паўднёва-Афрыканскі Саюз, Паўночна-Курыльскія астравы);

В. Лічэбнікі:

— парадкавыя лічэбнікі на **-тысячны, -мільённы, -мільярдны, калі першая частка напісана лічбамі 125-тысячны, 78-мільённы, 13-мільярдны),**

— **парадкавыя лічэбнікі, якія напісаны лічбамі з граматычнымі канчаткамі (2-гі, 3-му),**

— лічэбнікі, якія абазначаюць прыблізны лік (4-5 дзён, хлопец гадоў адзінаццаці-дванаццаці);

Г. Прыслоўі:

— **утвораныя ад прыметнікаў,** займеннікаў і парадкавых лічэбнікаў з прыназоўнікам **па** (па-летняму, пабеларуску, па-чалавечы; па-нашаму па-другое),

(Працяг на стар. 8)

Юльяна Вітан-Дубяйкоўская
Смерць Івана Луцкевіча

— 5 —

„Божа, — думала я, — каб ён толькі застаўся гэткі спакойны, каб на яго не напаў сум і жах смерці!“ — Але вось ён расплюшчыў вочы.

— А, ты тут, — радасна казаў ён.

Я яго перапрашала, што так позна прыйшла, бо позна паклалася і была змучаная доўгім шпацырам.

— Нічога, сёння перад абедам я не быў адзін, — адказаў Іван, — у мяне быў у гасцях ксёндз і мы вялі паважную гутарку.

— Зноў аб палітыцы?

— Не, — паважна адказаў Іван, — гэтым разам аб справах Божых. У душы я ўсцешылася, значыць ксёндз яго падрыхтаваў, і каб не закрануць гэтай далікатнай справы, я спыталася Івана:

— А як ты спаў? Учора мы абое былі моцна ўзрушаныя.

— Спаў добра, Юлінька, мне на душы лягчэй зрабілася, вось я не ведаў, што ты так шчыра маліцца ўмееш.

— Ах, Ясенька, мы яшчэ не ўсё ведаем адзін аб адным, бо ніколі часу не мелі для сябе асабіста, заўсёды перашкаджалі нам пагутарыць па душы або справы, або чужыя людзі.

— Так, Юлінька, але цяпер мы маем час пагутарыць і памаліцца. Ты сёння памаліся за мяне, каб Бог мне хутчэй дараваў здароўе.

— Ведама, родны мой, я буду аб гэтым маліцца. Вось, Яська, ты казаў, што табе зрабілася лягчэй, а ведаеш, што табе будзе не толькі на душы лягчэй, але і весялей, калі ў святым прычасці ачысціш душу сваю.

Юльяна Вітан-Дубяйкоўская (унізе) са сваёй сястрой Ляляй Менке.

— Юлінька, ты гэта добра сказала!

— Ну, а ты будзеш аб гэтым развaжаць, мой родны, так? — і я глянула яму ў вочы і пацалавала руку; я зразумела, што ў душы сваёй ён ужо паяднаўся з Богам. Ціхая малітва супакоіла маё збалелае сэрца і я моўчкі сядзела. Але вось прыйшла Ляля, яна весела пачала апавядаць, што пры гэтай пагодзе ўсе ейныя знаёмыя паправіліся, вось і пан Іван выглядае весялей і лепш. Яська заўсёды з гэтага цешыўся. Ляля спыталася, ці заўтра можа прыйсці перад абедам пан Міхайла з адным прыяцелем, які прыехаў яго праведаць і будзе рады пазнаёміцца з панам Іванам. Іван ахвоча згадзіўся, а нам быў ужо час ісці дадому. Я Лялі сказала, каб зайшла да сястры паведаміць, што мы выходзім. Ляля мяне зразумела, яна там доўж засталася, а я, як учора, узяла ягоныя рукі ў свае і адмовіла пацеры гэтым разам за ягонае здароўе і ён ціха паўтараў. Калі Ляля вярнулася, ён ёй на развітанне міла сказаў:

— А ты, Ляля, молішся, каб Бог даў здароўе?

Калодзеж

Жыцці то мы хацелі, каб яна тут жыла, бо што ж Андрэй сам. І ішлі мы, і дапамагалі, бо ў яго ж няма свайго каня, ні клуні, ні нічога. То і ставілі, і дапамагалі. І яму адзінокаму было кепска, і ёй адной. І няхай жылі б. То яны замест таго, каб добра жыць і жыць па-суседску, то яны гарэлачкай заняліся. А дзе ты тое дабро ўбачыш... Зіма, то Андрэіха прыйдзе: „Вы, суседко, да ямы няма як дабрацца, замерзла, бульбы далі б мне крышачку“. І хлеба, і каня, і кафляў на печ, і плітой хату выбілі... А цяпер найгоршы вораг. Бо, „замальдавала“, як яна кажа. Колькі раз кажу свайму, дай яму каня, але не трэба гэтай гарэлкі. Мой заарэ канём, Андрэй паставіць паўлітра, разам вып'юць і столькі тае заплаты. Конь дармовы і работнік дармовы. У Ш. за дзінатуру прыдзе такі паробіць, за дзінатуру! Шклянку наліе, хлопне — каровы папрыганяе, дроў нарубае і сена прывязе; за грошы не хоча: „Я табе не парабак!“ А паставіш бутэльку на стол, засмяецца і робіць. Не будзе есць, а вып'е.

Як гэта было? Паказалася тая інфармацыя ў газеце. Аб малінах у вёсках. Мне ў краме далі гэтую газету. Я прынесла дахаты і паказваю чалавеку. А ён гэтую выразку паказаў узяў на рабоце. А якраз яны выплату ўзялі і мой з гэтым Андрэем пабіліся. Як яго жонку злавілі за руку з водкай, то яна пачала на мяне казаць, што гэта я данесла ў міліцыю, а пасля як засудзілі, то яна прыехала ў Ш. і кажа: „Ха-ха-ха, што то ўкаралі, мала ўкаралі — што то было, Андрэй прынясе сто тысяч, я далажу і аддам, і ўсё“. Андрэіха грошы мае, яна цэлае жыццё з гэтай водкай... Аня Цімахова гаварыла: „Ці яна калі на днёўку хадзіла, ці на заробкі да людзей, ці як... О, мы цяпер то цешымся, добра, добра, бо як яна была ў Ш., то тут быў цэлы бар, і маладыя і старыя ўсё ішлі, да таго балячка была. Як пайшла з вёскі, то цешыліся. А цяпер то цешымся, што можа не будзе гандляваць...“

А Андрэіха цяпер кажа: „Хай Бог бачыць маю крыўду, ёй аддасць за тое, што данесла ў міліцыю“. А як яна, то не бачыла гэтае крыўды, столькі год папацягнула з людзей крыві, папассала, то гэта не крыўда?! Ёй ужо 52 гады, а яна ўжо ад маленькае гэтым займаецца, бо і маці гандлявала водкай. І кажа: „Шкада табе? Я нікога сюды не клічу“. Сама п'е і ўсе бачаць, колькі купляе, забірае з крамы ў Ш. апошнія бутэлькі, нават „ніто“.

У нядзелю вечарам Андрэіху злавілі, якраз фільм быў. Чакаў міліцыйны самаход у хваінцы. Расказваў пасля на рабоце Андрэй: „Мая не п... доўга, адразу сказала міліцыянтам, якая то к... замальдавала“. А мала то жанок магло б замальдаваць!

Яна сама вінавата. Я ёй колькі раз казала: „Не купляй і ні продай, і ні наракай, што ён п'е“. Як з ёю п'е, то добра, а калі пойдзе сам дзе піць, то прыйдзе да нас і ўжо: „Ой-ёй-ёй, я не буду тут жыць, не вытрымаю“. І ўсё яны тую водку то самаходам возяць, то яна з крамы на веласіпедзе вязе. Калі яшчэ жыла з ім у Ш., то ўсе жыхары смяяліся, што дастаўшчыка ўзяла — у той яго чорнай сумцы аж вушы трашчалі, усё з Гайнаўкі ні з Гайнаўкі валок па дзесяць бутляў. Вазіла, пакуль не давазілася. Няма такога гаршчка, каб варыў сто год.

Сёння Андрэй зноў не паехаў на работу, прапаў дзесьці, ужо сем дзён водпуску выкарыстаў. А можа і чатырнаццаць. А што будзе, як прыйдзе лета — сенакосы, жніво? П'е безупынна ад восьмага сакавіка, а сёння дзевятае красавіка. І бач, кепска зробіць, і ўсё, але ж па-суседску, думаеш, а нуж што і сталася, ужо шкада, як той казаў... Як цвярозы, то не адазвецца, а як вып'е — то такі ўжо рызыкант. І п'юць разам Андрэй з жонкай штодня, прывыкшы. Ну, што ж, часам трэба якую чарку выпіць мужыкам. Але ж не аж так!

Што з людзей гарэлка робіць! І Андрае думаюць, што за гарэлку ўсё можна, і кожны ім усё зробіць.

У нас малая вёска, але трэба выкараніць зло, павінны быць усе сумленныя. У вялікай вёсцы можа назбірацца ўсялякіх, а тут некалькі чалавек і хат ды прыйшла нейкая зараза. Пражылі столькі год. Як Андрэіха хоча тут жыці, няхай жыве як чалавек. Ёсць поле, ёсць лугі — можна трымаць цяляты, каровы ці авечкі, Андрэй да работы ходзіць. Можна жыць. А яна, замест працаваць, толькі паўлітра дасць, і ёй ужо гной выкінуць, дроў нарэжуць, а яна толькі рукі назад, грудзі ўпярод і пайшла! Мы тут ужо і дзяцей пагадавалі, павучылі, па трыццаць і больш год тут жывем, а Андрэіха ходзіць па вёсцы і гаворыць: „То не людзі, з імі нельга жыць. У Ш. жыла столькі год і ніхто не данёс, а тут толькі прыйшла, і ўжо ім балячка!“ А мы былі такія задаволеныя, што Андрэй аблагі заараў, а то людзі рабілі матчыну зямлю. А цяпер п'е, цягне іншых. Праз яго і маці пайшла на той свет. Без пары. Яшчэ магла б жыць, бо то з калісьніх людзей была, здаровая, і арала, і дзяцей сама пагадавала. Так Андрэй хоча, каб і ў нас было: калі б я гебнула, то сын па-парадку, як калісь Андрэй, папрадаваў бы — то каня, то воза, каб было за што піць. Калі я бачыла, як яго калодзеж забіралі. то мне душа, душа балела. То людзі павыбіраліся ў гарады, а дзе былі дамы — падмуркі толькі стаяць, калодзежы стаяць, ніхто не прадаў калодзежа, бо можа які чалавек будзе праязджаць, захоча напіцца. А ён з уласнага прадаў кругі і смеццем заваліў!

Мой сын вярнуўся з арміі, то Андрэй цягнуў яго да кампаніі. І кажа: „Я сам магу піць, за сваё п'ю. Я магу, я маю, то і п'ю“. Кінуўся мяне выкідаць са свае хаты, калі я пайшла за сынам. А што, я ўжо не магу туды зайсці? Гэту хату, дзе ён жыве, мой бацька ім паставіў. Кінуў калісьці іх бацька малых, а дзяўчынкі хворыя былі. Якое было ім жыццё! А што сама баба дасць рады?! Пазурамі маці трымалася за зямлю, каб пакінуць яе яму. Ты мяне, кажу, не выкідай, бо ты нават трэскі тады не падняў! Ты мяне выкідаеш, а я прыйшла, каб ты жыў як чалавек! Крыўда — хочацца, каб было добра і гожа перад Богам і людзьмі. А ён важны: „Я піў і піць буду, ты мне не раскажаш“. Сястра яго пытала, як там Андрэй са сваёй кабетай. Мы былі цешыліся — з бабай, як то з бабай; і памые, і папрача, але што да піцення, то... Як гарэлка псуе чалавека!

Трэба ў якісьці далікатны спосаб навучыць Андрэіху, каб яна жыла сумленна, па-людску. Хай жыве, хоць сто год. Хай жывуць добра абое. Але дакуль водка там будзе, то не будзе шчасця ні ў іх, ні ў нас.

Але што, калі водкі тут не хопіць, то пабягуць да Старой Медзвядзіцы — там заўсёды ёсць запас. Каля яе хаты ўсе самаходы з будовы вадасховішча стаяць на ранкі. Весялей едуць да работы. Як так можна, найстарэйшая ў вёсцы жанчына! Другую пенсію дарабляе. Сама яе нявестка кажа, што можа калі і не піла б, і муж не піў бы, але водка на месцы ёсць. Калі няма кліентаў, то аж хворая. Ведае, калі ў каго выплата і толькі чакае, калі грошыкі пасыплюцца.

Жыццё на вёсцы не простае. Столькі хлопцаў нежанатых. П'юць. Не будзеш дзедам хадзіць цэлае жыццё. Ажаніцца — не цяліцца. Малады, харошы, здаровы, каб яшчэ гэтых малін не ведаў, то й гаспадар будзе добры. За такога і дзеўчына пойдзе на вёску. А так — папапускаліся. Не дай Божа, каб чужыя па нашых землях хадзілі! Таму мы так тут і бядуем.

Каб даў чалавеку атруту — не выпіў бы, а так бярэ, бярэ паступова і труціць цела і мазгі. Сонца не хоча свяціць ужо на гэту зямлю. Неба як жалеза. Людзі сонца не бачаць. Адзін затуманены ад водкі, іншы ад нерваў. Не ведае, што рабіць.

Запісала **Міра Лукша**

— Але, пан Іван!

— Тады адпачывай добра.

Па дарозе Ляля мне сказала:

— Юлінька, Іван выглядаў, як дзіця, якое перапрасіла бацьку і цяпер зноў радаснае і вясёлае.

— Так, Лялінька, ягоная чыстая душа ўсё больш вызваляецца з зямной абалонкі.

У нядзелю, 17-га жніўня Ляля, я, пан Міхайла і ягоны прыяцель пан Астап рана пайшлі пехатой у санаторыю. Ляля збірала кветкі для нашага дарагога хворага, а мы гутарылі аб бягучых палітычных справах. Паны Міхайла і Астап былі таго погляду, што не толькі беларускія, але і ўкраінскія справы на міжнародным форуме не маюць належнага зразумення і прыхільнікаў, што трэба будзе і надалей змагацца ўсялякімі спосабамі, калі іх пакінуць на з'ядзенне ваўкам, гэта значыць, на падзел паміж Расеяй і Польшчай. Я прасіла не трывожыць Івана гэткімі перспектывамі, ён верыць у незалежнасць Беларусі і няхай адыходзіць з гэтай радасцю.

— Ну, я заўсёды апавядаю пану Івану штосьці вясёлае, — заўважыў пан Міхайла.

Іван вельмі ўсцешыўся новаму госцю. Пан Астап быў каапертатарам і тут пачаліся гутаркі на гэтую тэму, што трэба не толькі школы, але і кааператывы пашыраць сярод сялянства, каб зрабіць яго матэрыяльна мацнейшым. Іван цікавіўся поспехамі культурнае працы сярод украінцаў і казаў ім:

— Вам лягчэй, вы маеце ў Галіччыне кадры выхаванае інтэлігенцыі, а нам яшчэ трэба выхоўваць, але нічога, мы вас хутка дагонім.

Іван па-старому быў аптымістам і ўсе стараліся трымаць яго ў добрай веры, што ўсё ідзе на лепшае. Так у агульнай гутарцы мы і не заўважылі, што надышоў час абеду. Госці тады ўсхапіліся, сардэчна развіталіся з Іванам, абяцалі зноў яго праведаць і разам з Ляляй выйшлі.

— Бачу, Ясенька, ты зашмат гаварыў, табе трэба цяпер адпачыць, — казала я.

— Так, я ўздрамну. — Але вось прынеслі абед і я пайшла ў сталовую. Ксёндз, відавочна, чакаў мяне, бо адразу падышоў, прывітаўся і сказаў, каб я пасля абеду чакала яго на верандзе, каб пагутарыць. Пасля абеду я выйшла на веранду і села ў кутку. Хутка прыйшоў і ксёндз і, прысеўшы да мяне, пачаў:

— Магу паню пацешыць, што пан Луцкевіч падрыхтаваны да атрымання святых сакрамантаў.

— Гэта для мяне вялікая радасць. Я вельмі непакоілася, як гэта будзе са споведдзю, ці гэткі хворы зможа выпаўніць такое цяжкае заданне?

— Няхай пані не турбуецца, я не буду мучыць пана Луцкевіча доўгай споведдзю. У час майго апошняга візіту ён сам ахвоча мне расказаў аб сваёй грамадскай працы, жыцці і намерах на будучыню, і калі толькі папрaвіцца, то хоча жаніцца і тутака з найвялікшай любоўю і прывязанасцю казаў аб пані. Дзеля таго, што дні пана Луцкевіча палічаныя, то я ахвотна звянчаю вас.

— О, я ўзрушана гэткай прапановай і ад сэрца дзякую, але гэта звязана з рознымі фармальнасцямі, на якія патрэбна шмат часу, і затым гэта было б за шмат узрушання для нас абодвух. Не ведаю, як на гэтае ўзрушанне адказала б слабое сэрца хворага і мае нервы маглі б адмовіць паслухмянасці, бо гэта для мяне заўсёды была балючая справа.

— Проша пані, у такіх выпадках касцёл робіць вялікія ўступствы, што да фармальнасцяў. Я лічу, што пані будзе на гэтым залежыць, каб упарадкаваць сваё праўнае становішча адносна сваякоў і затым, пані, як набожная жанчына, будзе ў парадку адносна касцёла, калі панству будзе дадзены сакрамант сужонства.

(Працяг будзе)

Ішла вайна. Бацька Зоі быў ваеннаслужачым, маці таксама. Ваявалі яны ў адной часці. Зоі тады было 13 год. Не было з кім пакінуць яе дома, і камандаванне дазволіла бацькам узяць дзяўчынку з сабой.

Ваенная часць была лётная, у адлегласці не менш 300 кіламетраў ад фронту. Часць ішла на захад. Вызвалілі Украіну. Зоя вучылася ў VI класе ўкраінскай школы. Часць перайшла на Беларусь. У Клецку Зоя далей вучылася — у беларускай школе.

Калі савецкія войскі дайшлі на Беласточчыну, палявая пошта 15486 затрымалася ў Бельску-Падляшскім. Зоя пачала вучыцца ў Бельскай беларускай гімназіі. Быў 1944 год. Гімназія толькі што пачала існаваць. Зоя правучылася тут да канца вайны, закончыла 2-гі (6) клас.

Вучні актыўна займаліся мастацкай самадзейнасцю, спявалі ў хоры, ігралі ў спектаклях. Цэлая гімназія ставіла п'есу „Сярод кветак". Хто шыў касцюмы, хто рабіў сцэнаграфію, хто быў „артыстам". Зоя іграла першую ролю — ролю каралевы кветак Ружы. Спектакль ставіўся ў доме культуры, які стаяў разам са школьным будынкам. Выступалі для жыхароў горада, для ваенных. Зоя дагэтуль трымае „Падзяку" за ўдзел у працах школы. Захавала таксама многа здымкаў, не толькі са спектакляў.

„Ружа" на сустрэчы ў Бельску (трэцяя злева).

Пасля вайны бацькоў Зоі дэмабілізавалі і яны вярнуліся ў свой родны горад — Растоў-на-Доне. Там Зоя закончыла музычную школу, Інстытут культуры. Працавала ў асвеце 30 год.

Пасля вайны Зоя яшчэ доўга перапісвалася з сябрамі, але сувязі парваліся. Хто выехаў, хто выйшаў замуж...

Ад таго часу Зоя ні разу не пабывала на старых месцах, не магла паглядзець, што з імі сталася на працягу гэтых год. Захацела прыехаць на Беласточчыну, пабываць на магілах савецкіх воінаў, адшукаць сяброў са школьнай парты.

Зоя Іванаўна напісала ліст дырэктару белліцэя ў Бельску з просьбай прыслаць ёй запрашэнне. Дырэктар выканаў яе просьбу, і Зоя Іванаўна паявілася ў Бельску-Падляшскім. Удалося ёй знайсці сваіх аднакласнікаў — Альжбету Вжэцёнка (якая цяпер працуе кіраўніком гарадской бібліятэкі), Ірыну Артысевіч (настаўніцу ў Комплексе эканамічных школ), Нілу Артысевіч (працуе ў банку), Надзею Артысевіч (акушэрка). Сустрэліся яны са сваім любімым настаўнікам музыкі, які стварыў добры хор, аркестр і музычна афармляў спектаклі — Янам Тарноўскім. Якія цікавыя былі бяседы! Аказалася, што з іх класа выраслі і прафесары, дактары, інжынеры, педагогі...

Вельмі цікавай сустрэчай было спатканне з вучнямі белліцэя. Дырэктар Аляксей Карпюк расказаў вучням, як дастаў ліст ад незнаёмай Зоі Іванаўны, і даў ёй слова. Зоя Іванаўна расказала аб гэтых далёкіх гадах жыцця ліцэя, м. інш. прадставіла эпізод, як загінуў лётчык Пецця Карпін. На пахаванні былі не толькі лётчыкі, яго сябры, а ўсе жыхары Бельска. Альжбета Вжэцёнка ўспомніла, што нядаўна прыязджала на магілу свайго адзінага сына маці Пятра, Улляна Карпіна з Карэліі. Улляна Сцяпанаўна прывезла зямлі з магілы мужа, які загінуў пад Ленінградам, і палажыла на магілу сына, а на магілу ў Ленінградзе завезла жменю бельскай зямлі. Сакратар бельскай рады палажыў Карпінай на плечы шаль са словамі, што гэта — падарунак ад яе сына, які ёй не паспеў яго ўручыць. Гэта былі хвалюючыя хвіліны...

Сустрэчы працягваліся і ў класах. Вучні аглядалі дакументы і фатаграфіі, задавалі многа пытанняў. Была таксама сустрэча і ў Дзень жанчын. Зоя Іванаўна з задавальненнем іграла на фартэпіяна.

Ліцэй у Бельску зрабіў на Зоі Іванаўне, як яна сама кажа, каласальнае ўражанне. Адчуваецца, што яго дырэктар — гэта моцны педагог, моцны кіраўнік і арганізатар. Зоі Іванаўне спадабалася афармленне ліцэя, чысціня, культура паводзін вучняў, а асабліва — іх дасканалыя веды. Дзякуе вам за сустрэчы Зоя Бабуркіна, даўней Зоя Голубева — „Ружа". **(лук)**

НІНА АМЕЛЬЯНЮК
ГУТАРКІ АБ МОВЕ

(Працяг са стар. 5)

— складаныя прыслоўі, утвораныя шляхам спалучэння:

двух аднолькавых прыслоўяў (далёка-далёка, ледзь-ледзь),

двух блізкіх па сэнсу прыслоўяў (кругом-вакола, позна-рана),

двух прыслоўяў з рознымі словаўтваральнымі афіксамі (век-векам, як-ніяк).

Д. Прыназоўнікі:

— складаныя (з-за, з-пад-над, па-за);

Ж. Часціцы:

— **абы** ў спалучэнні з займеннікамі і займеннікавымі прыслоўямі, калі стаіць у прэпазіцыі (абы-хто, абы-як).

Калі паміж часціцай і займеннікам стаіць прыназоўнік — пішацца раздзельна (абы да каго, абы ў чым).

Раздзельна пішацца таксама з іншымі часцінамі мовы (абы здаровы, абы жыў).

— часціца **-небудзь** у спалучэнні з займеннікамі і займеннікавымі прыслоўямі (што-небудзь, куды-небудзь), — часціца **-такі**, калі знаходзіцца ў постпазіцыі (давай-такі, зноў-такі, усё-такі).

Калі стаіць перад словам, да якога адносіцца — пішацца раздзельна (такі прыехаў).

Калі паміж займеннікам або прыслоўем і часціцамі **-небудзь, -такі** ўжываецца часціца **ж(жа)** — пішацца раздзельна (дзе ж небудзь, сказаў жа такі).

— часціца **-то** з займеннікамі і дзеясловамі (ён-то бачыў, сказаць-то сказаў).

Заўвага: Раздзельна пішуцца часціцы **б (бы), ж (жа), што** (сказалі б, сказаў бы, пайшла ж, пайшоў жа, амаль што, толькі што, хіба што).

З. Выклічнікі і гукапераймальныя словы:

— складаныя (а-я-яй, о-го-го, о-ё-ёй; кось-кось-кось, ціп-ціп-ціп, ха-ха-ха).

Этнаграфічнае акенца

Дом у Старым Беразове. *Фота У. Завадскага*

ВЕР-НЕ ВЕР

Сніцца мне, што мы высока лётаем — я і Міша Саевіч з Вілюкоў. Ён упаў у яму, а я ў гной. (Ужо той чалавек памёр).

Дзмітры Крук выкапаў басейн на рыбу. Вада вельмі чыстая. Я туды ўлявела. Хачу вылезці. Бераг такі слізкі — няма за што ўзяцца рукамі. Але вады я не баялася і была ўпэўнена, што ўсё-такі адтуль вылезу.

Маці Марысі Вяршко хоча мне даць грошы (папяровыя банкноты), а я ёй кажу: „Каб хоць мне вашы грошы да рук не прысталі!" Яшчэ, як і прабудзілася, то думала, што я ёй сказала. Ці так: „Хацела б мець вашы грошы, але не пры пяккай рабоце!", ці сказала: „Я вашых грошай зусім не хачу мець!", а мо гэта ўспамін з банку: думала пра тое, каб не склеіліся банкноты.

Нібыта я настаўніца і жыву ў доме Дзмітрыя Дзіды. Мне там вельмі добра. Раптам Валянціна Дуда з мужам прыйшлі. Як яны пайшлі, то я з дома Дзіды ўцякла.

Нібыта на панадворку Гаўрылкавай Надзі я дацэнта Корча пакінула.

Вельмі часта сніцца, што сумленна выконваю абавязкі працаўніка адміністрацыі, а мне не плацяць.

Мар'я Пень

Мар'я! Усё было б добра, калі б ты лётала, але нікуды не ўвалілася. Так што з нейкай добрай справы выйдзе нешта кепскае, бо і твой знаёмы ўваліўся ў яму, а ты — што яшчэ горш — увалілася ў гной. У гэтым выпадку не мае значэння, што ён быў нябожчыкам.

Што датычыць твайго другога сну, дык што з таго, што вада была чыстая, калі ты ў яе ўлявела і ніяк не магла выйсці, бо бераг быў слізкі!.. Спадзявайся нейкіх цяжкасцей!

Наконт трэцяга сну, магу табе сказаць, што будуць цябе займаць непатрэбныя клопаты, аб чым сведчаць папяровыя грошы.

Астатнія сны, бадай, без значэння. Аб нечым жа трэба сніць...

Астрон

САРДЭЧНЫЯ ТАЙНЫ

Дарагое Сэрцайка! Доўга я думала, што рабіць і вырашыла параіцца з табою. Мая праблема вельмі далікатная. Майго хлопца я пазнала, як гэта часта бывае, на забаве ў недалёкай вёсцы. Не быў гэта найпрыгажэйшы хлапчук, я таксама не прыгажуня, але затое вельмі добра гуляў, я проста яшчэ ніколі да гэтай пары не гуляла так добра, як з ім. Мы вучымся ў адным горадзе, дагаварыліся на сустрэчу, потым пачалі сустракацца амаль штодня. Я яго пакахала чыстым і першым каханнем. Цераз месяц я ўжо мела ключ да яго кватэры, у якой ён жыў адзін. Я ўжо жыла месяц у яго кватэры, але адносіны між намі былі, як між братам і сястрой. Майму каханаму хапіла пацалункаў. Я не вытрымала, сама ўлезла яму ў ложак. Было... Ах, гэтага нельга апісаць. Кахаліся да самай раніцы. Па месяцы мой каханы Ігар сказаў, што хоча са мной жаніцца. Я вельмі ўцешылася, але хацела яшчэ параіцца з бацькамі. У суботу я выбралася ехаць дахаты. У дарозе сапсаваўся аўтобус, і я мусіла вярнуцца, вядома, у яго кватэру. Вяртаючыся, згані, дарагое Сэрцайка, што бачу і чую. У хаце музыка іграе голасна, як ніколі. Увайшла найціхэй як магла, каб зрабіць яму неспадзяванку і што бачу! Мой каханы хлопец у абдымках незнаёмай мне дзяўчыны „плыве" ў танцы. Яшчэ адна пара сядзіць на канапе і аб чымсьці гутараць. Яны нават не заўважылі мяне. Я выбегла з хаты. Не ведала, што з сабой зрабіць, пайшла да сяброўкі. Вечарам расказала ёй усё, і сяброўка запрапанавала, каб я апошні месяц навукі жыла ў яе. Не мінуў тыдзень, як я, дзякуючы хіба адчаю, апынулася ў пасцелі той жа сяброўкі, было амаль так добра, як з хлопцам. Не ведала, што яна можа даць столькі раскошы... Аднойчы Ігар чакаў мяне перад школай з кветкамі і вельмі смутным тварам. Я згадзілася на размову. Прысягаў, што толькі мяне кахае, а гэтая жанчына прыйшла тады толькі так выпадкова. Добра ён яе і не знае. Між імі нічога не было. Прасіў, каб вярнулася да яго, плакаў, і я згадзілася. Ноч правялі мы разам і тады я зразумела, што мая сяброўка намнога больш радасці мне дала, чым мой хлопец. Я была ўпэўнена, што кахаю толькі сяброўку, ён мне стаў амаль абыякавы...

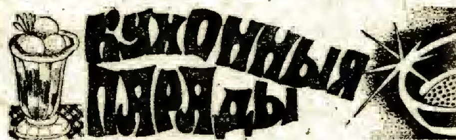
Дарагое Сэрцайка, парай што рабіць!

Малгажата

Малгосік! Пытаешся, што рабіць? Перш за ўсё перастань дурыць галаву Сэрцайку, бо ў яго і так работы поўна. Людзі вунь у чарзе стаяць, месяцамі чакаюць цярпліва адказу. Нешта замнога лесбіянак сярод беларусак у апошні час развялося. А мо ў галіне эротыкі наступіў нейкі новы выбух „прагрэсу"?!.

За навуку, дзяўчына, вазьміся, за навуку! Пэўна ж не паздавала ўсіх экзаменаў, га?! Або прынамсі адпачні — лета, паглянь, якое цудоўнае! Тады можа і ў галаве тваёй усё папарадку ўложыцца.

Сэрцайка

ХАЛАДНІК

Халаднік — страва, вельмі распаўсюджаная на Беларусі, у Літве і ў Польшчы.

Традыцыйны польскі халаднік робяць наступным чынам. Спачатку трэба зварыць булён на мяккай цяляціне ці ялавічыне. Працадзіць і даліць белым жытнім баршчом, так, каб атрымаўся вінны смак. Зварыць крыху бацвіння, нарэзанага з укропам, і палажыць яго ў вазу. На бацвінне гэта ўліць шклянку смятаны і, мяшаючы драўлянай лыжкай, заліць усё гарачым баршчом, якога павінна быць каля дзвюх шклянак. Добра перамяшаць, палажыць крутыя яйкі, нарэзаныя агуркі (з па-старапольску — яшчэ ракавыя шыйкі і вараную асятрыну). Усё гэта палажыць у гарачы халаднік, а пасля вынесці ў халоднае месца. Падаючы на стол, палажыць на кожную талерку кавалак лёду. Можна таксама для халадніка выкарыстаць квас з кіслых агуркоў, варачы яго з булёнам, як боршч, або квас са шчаўя, адкінуўшы шчаўе. На сённяшні дзень замест ракавых шыек і асятрыны можам дадаць кавалак варанай ці печанай цяляціны.

Халаднікі можна падрыхтоўваць на мясным адвары і заквашваць іх натуральным квасам, напрыклад, з кіслых агуркоў, або квашаным чырвоным баршчом. Можна рабіць аднак яго і без булёну, а на малацэ ці смятане. Бываюць таксама фруктовыя халаднікі.

Сённяшнія гаспадыні робяць сучасны халаднік. Паўпачкі бурачанага канцэнтрату распусціць у палове шклянкі халоднай вады. У каструльцы разбіць венічкам дзве бутэлькі кіславатага ўжо кефіру. Свежы агурок без скуркі парэзаць, пасячы пучок маладога ўкропу, усё разам перамяшаць. З паўгадзіны халаднік павінен пастаяць у халодным месцы. Перад падачай дадаць нарэзаныя яйкі.

Можна халаднік зварыць наступным чынам. У пасоленай і заквашанай лімоннай кіслатой вадзе зварыць два абабраныя і нарэзаныя скрылёчкамі буракі. Заправіць смятанай, дадаць абабраны і нарэзаны агурок, крутыя яйкі і нарэзаную печаную цяляціну. Пасаліць, дасыпаць пасечанага ўкропу і зялёнай цыбулькі, астудзіць. Замест буракоў можна ўзяць бацвінне з малымі бурачкамі.

Гаспадыня

МНОГАЕ, БРАТОК, ГУБЛЯЕШ, КАЛІ „НІВУ" НЕ ЧЫТАЕШ!

Зорка
СТАРОНКА ДЛЯ ДЗЯЦЕЙ

У адным з гайнаўскіх прадшколляў: гульні на свежым паветры. Фота Яніны Чэрнякевіч.

АРХЕОЛАГІ

Ірына Лукша

— Ведаеш, Віця, — сказаў аднойчы пяцікласнік Косця свайму сябру, — я ў будучыні хачу стаць археолагам.

— Але ж выдумаў! — скрывіўся Косця. — Капацца ў зямлі, быццам крот!

— Капаць то можна абы-дзе і абы-як, — пераконваў хлопец сябра, — але трэба ведаць, дзе і ведаць як. А якая радасць, калі выкапаеш збанок залатых манет або старадаўні горад.

— Нічога ты не выкапаеш, — упарціўся Віця, — ужо без цябе ўсё выкапалі.

— Не выкапалі. Напэўна, не выкапалі, — рашуча сказаў Косця. — Мы з табой не раз бачылі невялікую горку ў лесе. Яна мохам абрасла. Можа, гэта старадаўні курган, у якім пахаваны князь з залатой зброяй і з канём, у якога залатыя падковы і сядло?

— Гэта можа быць! Давай у нядзелю рана пойдзем з рыдлёўкамі і будзем капаць. Можа, выкапаем залатыя падковы і аддамо ў міліцыю. Скажам, адкуль узялі. Вось слава нас чакае! У газетах пісаць будуць аб нас, — радасна гаварыў Віця.

— Добра, — згадзіўся Косця, — давай пойдзем, але нікому ні гу-гу! Зразумеў?

— Што ты? — усміхнуўся Косця. — За каго ты мяне маеш? Я ўмею трымаць таямніцу.

У нядзелю раненька, калі вёска яшчэ спала, Віця і Косця з рыдлёўкамі пайшлі ў лес. Дайшлі да ўзгорка, парослага мохам.

— Ну, пачынайма, у добры час! — сказаў Косця.

— У добры час, — сказаў Віця.

Хлопцы пачалі капаць. Раптам рыдлёўкі стукнулі ў нешта цвёрдае.

— Напэўна, куфар з золатам, — сказаў Косця.

— Не гавары ты, — адазваўся Віця, — капай, дык хутка выкапаем.

Капнулі некалькі разоў і выкапалі цэглу.

— Вось дзіва! — недаўмеўся Косця. — Няўжо калісь цэглу рабілі?

Капалі далей, адкладваючы цэглу за цэглай набок. Неўзабаве выкапалі некалькі кавалкаў шкла, а потым і цэлыя бутэлькі, ды такія, якіх сёння не відаць, ды яшчэ нейкія збуцвелыя анучы.

— Нічога не разумею, — паціснуў плячыма Косця. — Няўжо князя з бутэлькамі хавалі? Дык куды ж падзеўся яго шкілет?

— Капай, капай далей, — заахвочваў Віця.

Выкапалі зноў нейкія пабітыя

(Працяг на стар. 10)

У конкурсе беларускай песні для школьнікаў паспяхова выступіў калектыў „Зарняткі" з Пашкоўшчыны. Вядзе калектыў дырэктар школы Янка Добаш. Фота Яніны Чэрнякевіч.

Міхась Пазнякоў

ЛЕТА

З кучаравага лесу
У лагодзе акрас,
З перапёлачнай песняй
Едзе лета да нас.

У вянку васільковым,
Вочы — свежасць крыніц.
Дорыць кожнаму повен
Кошык спелых суніц.

ВАСІЛЁК

Яму прырода падарыла
Нябёс жывую сіняву,
У непагоду навучыла
Трымаць высока галаву.

СУНІЦЫ

На паляне лясной,
За кашлатай сасной,
Ля бярозак ніцых
Расцвілі суніцы.

Ахінула сонца іх
Ласкай промняў залатых,
Спеліць дзень,
І два,
І пяць...
Ну а дзецям не ўтрываць:
Просяць Таня і Алесь,
Каб адкрыў ім цуды лес.
Увайшлі —
не надзівіцца,
У траве гараць суніцы.

ПЧОЛЫ

Нацягнулі струны
Пчолы
Ад вуллёў
Да белых ліп,
І паплыў
Пад звык вясёлы
Мёд духмяны
У вуллі.

НА ЛУЗЕ

З сябрам мы
На луг бяжым —
Так дзівосна там!
Мяккі, велічны кілім
Разаслала лета нам.

Кветкі вытканы
Ў траве,
Музыка гучыць...
З неба сонейка плыве
Ў гэту казку — адпачыць.

НЕЗДАГАДЛІВЫ ДОЖДЖ

Я спяшаюся ў кіно,
Дождж гарэзіць нада мной:
„Як сыпну ў сто дубцоў,
Прагоніш цябе дамоў!"

Нездагадлівы ж ён —
У мяне ёсць парасон.
Не збаюся дажджу
І мультфільмы пагляджу.

ПАМОЧНІЦА

Я абед варыць вучуся,
Працаваць я не лянюся.
І калі гатуе мама,
Памагаю ёй таксама.

Мыю посуд і прыборы.
Рэжу сыр і памідоры.
За цыбулю — не бяруся,
Бо расплакацца баюся.

СЕЛЯНІН, МЯДЗВЕДЗЬ І ЛІСІЦА

БЕЛАРУСКАЯ НАРОДНАЯ КАЗКА

Араў селянін поле. Не канём, а валом. А вол такі лянівы быў, што проста бяда. Ні голасу не слухае, ні пугі не баіцца.

Газзлаваўся селянін на вала ды як крыкне на яго:

— Ану, каб цябе мядзведзь задушыў!

Толькі ён так сказаў, аж тут і мядзведзь ідзе.

— Ну, давай, — кажа да аратага, — свайго вала. Я яго задушу.

Пачухаў селянін патыліцу. Шкада стала яму вала. Ды і араць не будзе чым. Сам жа сахі не пацягнеш.

Вось ён і пачаў прасіцца ў мядзведзя:

— Дай, — кажа, — хоць загон даканчу. А ты схадзі тым часам за мяжу, у быльнёг, адпачні там.

— Добра, — згадзіўся мядзведзь. — Спяшацца мне няма куды.

Пайшоў ён за мяжу і лёг адпачываць.

Бяжыць з лесу лісіца, спынілася каля селяніна:

— Тру-ру-ру! Тру-ру-ру! Гэй, чалавеча, ці не бачыў ты тут ваўкоў-медзвядзёў? Стральцы едуць, пра іх пытаюцца.

Падумаў селянін: калі сказаць пра мядзведзя, ён чаго добрага, замест вала яго самога задушыць... „Лепш прамаўчу", — парашыў селянін.

— Не, лісанька, не бачыў, — адказвае ён.

А хітрая лісіца пакруцілася каля воза ды зноў пытаецца:

— А што гэта там, за мяжою ляжыць?

— Калода на лучыну, — кажа селянін.

Лісіца памахала хвастом:

— Каб гэта была калода, дык яна б на возе ляжала...

Сказала так і пабегла ў лес.

Пачуў гэта мядзведзь і просіцца ў селяніна:

— Палажы мяне на воз.

Селянін палажыў яго на воз.

Зноў прыбягае лісіца.

— Тру-ру-ру! Тру-ру-ру! Гэй, чалавеча, ці не бачыў ты ваўкоў-медзвядзёў? Стральцы едуць, пра іх пытаюцца.

— Не, не бачыў...

— А што гэта ў цябе на возе ляжыць?

— Калода на лучыну.

— Каб гэта была калода, яна б вяроўкаю была прывязана.

Сказала так і пабегла ў лес.

Мядзведзь кажа селяніну:

— Прывяжы мяне вяроўкаю.

Узяў селянін вяроўку ды так увязаў мядзведзя, што той і не зварухнецца.

А лісіца тут як тут:

— Тру-ру-ру! Тру-ру-ру! Гэй, чалавеча, ці не бачыў ты ваўкоў-медзвядзёў? Стральцы едуць, пра іх пытаюцца.

— Не, не бачыў.

— А што гэта ў цябе на возе ляжыць?

— Калода на лучыну.

— Каб гэта была калода, у ёй бы сякера тырчала.

Сказала і пабегла ў лес.

Мядзведзь дужа напужаўся стральцоў, просіць селяніна:

— Зрабі, каб на мне сякера тырчала.

— Добра, — кажа селянін.

Узяў ён сякеру і ўсадзіў з размаху ў мядзведзя. Мядзведзь трохі паварушыўся — ды і дух з яго вон.

А лісіца зноў тут.

— Ну, цяпер дай мне гасцінца за вала, — кажа да селяніна.

— Якога?

— Мяшок курэй.

— Добра, — кажа селянін, — дам табе гасцінца. Пачакай трошкі.

Пайшоў селянін дахаты па курэй, а тут і сапраўды наехалі стральцы з сабакамі. Убачылі сабакі і лісіцу ды за ёю.

Лісіца і ад курэй адраклася. Ледзь да сваёй нары дабегла. Ускочыла ў нару, задыхалася.

А сабакі стаяць, лісіцу вартуюць, з нары не выпускаюць.

Надакучыла лісіцы ў нары сядзець, парашыла яна ад сабак адкупіцца.

— Вочы, вочы, — кажа лісіца, — што вы рабілі, як я ад сабак уцякала?

— Глядзелі, куды табе бегчы.

— А вы, вушы?

— Слухалі, ці блізка сабакі.

— А вы, ногі?

— Хутчэй беглі, цябе ратавалі.

— А ты хвост, што рабіў?

— А я ўсё то за пень, то за калоду чапляўся.

— Ну, хвасцішча-дурнішча, аддам жа я цябе сабакам!

І выставіла хвост з нары:

— Наце вам, сабакі, хвост!

Сабакі ўхапіліся за хвост ды лісіцу разам з ім і выцягнулі.

АРХЕОЛАГІ

(Працяг са стар. 9)

бутэлькі, слоікі, цэглы. Раскапалі ўзгорак зусім, але апрача смецця нічога цікавага ў зямлі не аказалася. Але хлопцы не знеахвочваліся. Пачалі капаць далей. Але там быў толькі пясок. Выкапалі яму ў рост сябе і нічога не знайшлі. Скарбаў не было.

Змучаныя і галодныя вярталіся дадому.

Дома расказалі бацькам аб тым, што рабілі ў лесе.

— Ах вы археолагі, — смяяліся бацькі. — Скарбаў захацелі. Там, дзе быў узгорак, людзі розную непатрэбшчыну звозілі. Вы яшчэ ў пялёнках ляжалі, калі перасталі туды высыпаць смецце, бо зрабілі ў нас сметнік за вёскай.

— Ведаеш, Віця, — сказаў Косця, калі сустрэліся над ракой. — Мне сорамна за людзей. Што будзе праз 200 гадоў? Калі археолагі пачнуць раскопваць розныя ўзгоркі і там убачаць, так, як мы, розную кучу шкла і бутэлькі, то напэўна скажуць, што людзі нічога не ўмелі зрабіць са шкла і цэглы, таму хавалі гэта па лясах.

— Я думаю, што да гэтага не дойдзе, — з насмешкай сказаў Косця, — калі ты скончыш палітэхніку ці універсітэт, дык збудуеш такую фабрыку, якая будзе ўсё смецце перарабляць на нешта карыснае.

— Не смейся, — сур'ёзна сказаў Косця, — хто ведае, можа і збудую.

Вершы Віктара Шведа

ШКАДУЕ ВЕСЯ, ШТО НЕ ДЗЕСЯЦЬ

Экзаменуе Волька:
— Два ў два — дык будзе
колькі?
Сказала ўнучка шчыра:
— Вядома, што чатыры.
— За добрую праверку —
Чатыры вось цукеркі.
Шкадуе вельмі Веся,
Што не сказала: дзесяць.

ЛЯВОНЬ І КОНЬ

Ад гулу гарадскіх матораў,
У летні сонечны дзянёк,
З матуляю паехаў скорым
У вёску ўпершыню сынок.

— Дык гэта ж нам
неспадзяванка! —
Азваўся здзіўлены Лявонь. —
На нас цярпліва на паўстанку
Чакае ўжо з прычэпам конь.

ДЗЯКУЙ БОГУ

Маме сказаў сынок няўдалы,
Вярнуўшыся дахаты:
— Мяне настаўніца спытала,
Ці маю яшчэ брата?

Дык адказаў я без сакрэту:
Няма ў мяне нікога.
— А што настаўніца на гэта?
— Сказала: — Дзякуй Богу!

ТАТА ВІНАВАТЫ

Настаўнік кажа: — Мікалай,
Памылак у цябе багата.
З дзедкам у школу завітай.
— Чаму дык з дзедкам,
а не татам?

— Табе вось цвёрды напамін:
Дзедку твайго хачу я ўбачыць.
Сказаць, што многа робіць сын
Памылак у тваіх задачах.

ШТО РОБІЦЬ ВАСЯ Ў СВАБОДНЫМ ЧАСЕ?

Лянівага надзвычай Васю
Сябры спыталі пры сустрэчы:
— Што робіш ты ў свабодным
часе?
— Сяджу і думаю аб нечым.

— Ну, а калі ў цябе хвіліны
Свабоднае зусім бракуе?
— Што я рабіць тады
павінен? —
Без думання тады сяджу я.

БЫЎ ПАСЛУХМЯНЫ, КАЛІ СПАЎ

Бацька, вярнуўшыся з работы,
Падчас вячэры, за сталом,
Мае вялікую ахвоту
Паразмаўляць з малым сынком
— Ці быў ты, сынку,
паслухмяны?
Малы гарэза Яраслаў
Адказ даў вельмі нечаканы:
— Слухмяны быў я, калі спаў

ПАЗНАЁМІМСЯ

* ✻ *

БССР, 222320, Мінская вобл., Маладзечанскі раён, с. Краснае, зав. Карбышава, 3, кв. 19. Малышава Оля. 4 клас.

* ✻ *

БССР, 211440, Віцебская вобл., г. Наваполацк, вул. Кттарава, 2, кв. 11. Рыдзіка Аксана. 8 клас.

* ✻ *

БССР, 213500, Магілёўская вобл., г. Крычаў, мікрараён Камсамольскі, д. 2, кв. 13. Ткачовай Свеце. 12 год.

* ✻ *

СССР, 624630, Свердловская обл., г. Алапаевск, ул. Гоголя, 73. Кибкало Лена. (11 год).

* ✻ *

СССР, 624630, Свердловская обл., г. Алапаевск, ул. Гоголя, 77. Глухих Оле. (11 год).

* ✻ *

СССР, 624630, Свердловская обл., г. Алапаевск, ул. Толмачёва, 53, кв. 1. Лисицыной Свете. (4 клас).

Вясёлы куточак

— Ведаеш, якая розніца паміж сланом і вошшу?

— Не ведаю.

— Слон можа мець вошы, а вош не можа мець сланоў.

* ✻ *

— Купіце гэты тэлевізар, — заахвочвае прадавец пакупніка. — Гэта ж японскі, вельмі добры.

— Я купіў бы, — адказвае пакупнік, — але ў нашай сям'і ніхто па-японску не разумее.

* ✻ *

— Мішка, ты не баішся на цэлы тыдзень застацца сам з дзедам? — пытаецца сябар.

— Я — не, — адказвае Мішка, — але дзед баіцца!

* ✻ *

Два хлопчыкі бавяцца разам у пясочніцы.

— Міша, ці гэта не дзіўна! Твой тата — шавец, а ты ходзіш у чаравіках з крывымі абцасамі!

— Не, гэта зусім нармальна! Твой тата лечыць зубы, а ў цябе спераду трох зубоў няма!

А·Д·Г·А·Д·А·Н·К·А

Перад табою дзве спіралі. Выглядаюць зусім аднолькава. Але адна з іх складаецца з адной лініі, а другая — з двух. Якая? Паспрабуй вызначыць гэта без дапамогі алоўка.

Адрас рэдакцыі: 15-950 Białystok ul. Wesołowskiego 1. „Зорка"

Piątek 7 VII — 8.50 Domator. 9.00 Zielone Teleferie. 9.30 Kino Teleferii: „Arabella" — serial TV CSRS. 10.00 DT — Wiadomości, 10.10 „Pół willi bez pana młodego" — film fab. czech. 15.40 Domator. 16.40 Pr. dnia. 16.45 Mieszkać — wszechnica budowlana. 17.15 Teleexpress. 17.30 „Czterdziestolatek" (5) — serial TP. 18.30 Pr. publ. 18.45 „10 minut". 19.00 Dobranoc. 19.10 Monitor Rządowy. 19.30 Dziennik. 20.05 „Lato rewolucji" cz. 1 — film fab. prod. franc. 21.25 Kroniki PAT. 21.40 Czas — mag. publ. 22.10 Festiwal Piosenki Żołnierskiej Kołobrzeg '89 — Premiery. 23.40 DT — Echa dnia.

Sobota 8 VII — 8.00 Tydzień na działce. 8.20 Na zdrowie. 8.55 Pr. dnia. 9.00 Telekino trójki: „Fragglesi" — film ang. oraz „Szaleństwa panny Ewy" (2) — serial prod. pol. 10.30 DT — Wiad. 10.40 Stare, nowe, najnowsze. 11.25 Bellona — wojsk. pr. publ. 11.55 „Śladami Odyseusza" (3) — film dok. prod. franc. 12.35 Tel. film dok. „Czas Gdyni". 13.25 „Flesz" — pr. muzyczny. 13.55 Tel. Teatr Prozy: R. Chandler — „Mówi Chandler" — „Kłopoty to moja specjalność". 14.55 Dziecko potrafi — Dzieciarnia w oriencie. 15.25 Komedie, komedie, komedie... „Motodrama" — film prod. pol. 16.50 Los. Dużego Lotka. 16.55 Szkoła mistrzów — Jerzy Wójcik. 17.15 Teleexpress. 17.30 Studio Sport: Samochodowy Rajd Polski. 18.30 Butik. 19.00 Dobranoc. 19.10 Z kamerą wśród zwierząt. 19.30 Dziennik. 20.05 „Och, Karol" — komedia pol. 21.45 Festiwal Piosenki Żołnierskiej Kołobrzeg '89. 23.30 Telegazeta. 23.35 Kino Sensacji: „Straceńcy" — film fab. prod. USA.

Niedziela 9 VII — 7.05 TTR — s. II Zajęcia wakacyjne — Tucz świń. 7.25 TTR — s. IV Zajęcia wakacyjne — Kompleksowa ochrona zbóż. 7.45 Po gospodarsku. 8.15 Tydzień. 8.55 Pr. dnia. 9.00 Telekino trójki: „Ucieczka na Górę Czarownic". 10.30 DT — Wiad. 10.35 „Życie na planecie Ziemia" — serial przyrodniczy prod. franc. 11.25 Kraj za miastem. 11.55 Studio Sport — Super Puchar w piłce nożnej. 13.30 „Morze" — magazyn. 13.50 Laureaci '89. 14.20 Pr. dnia. 14.25 Marek Sierocki zaprasza. 14.55 „Smak życia". 15.35 „Katarzyna" (15 — ost.) — serial franc. 17.15 Teleexpress. 17.30 Gdzie są taśmy z tamtych lat. 17.45 Studio Sport. 18.10 Antena. 18.30 Panna dziedziczka" (8) — serial braz. 19.00 Wieczorynka. 19.30 Dziennik. 20.05 „Ucieczka z miejsc ukochanych" (8 — ost.) — serial TP. 21.05 Sportowa Niedziela. 21.20 Festiwal Piosenki Żołnierskiej — Kołobrzeg '89 — Koncert galowy (1). 22.45 Telegazeta. 22.50 Festiwal Piosenki Żołnierskiej — Kołobrzeg '89 — Koncert galowy (2).

Poniedziałek 10 VII — 17.10 Pr. dnia. 17.15 Teleexpress. 17.30 „Czterdziestolatek" (6) — serial TP. 18.20 Echa stadionów. 18.50 „10 minut". 19.00 Dobranoc. 19.10 Gorące linie. 19.30 Dziennik. 20.05 Spektakl na bis: Aleksander Gelman — „Ławeczka". 21.25 Kroniki PAT — Tak było... 21.40 „Elementarz Polski" — film dok. 22.40 Gwiazdy jazzu — Wayne Shorter. 23.05 DT — Echa dnia.

Wtorek 11 VII — 8.50 Domator. 9.00 Teleferie — Wakacje z Neptunem. 9.35 Kino Teleferii: „Dziewczyna pirat" — serial NRD. 10.00 DT — Wiad. 10.10 DT — Reforma gosp. 10.25 „Księżniczka Daisy" (2 — ost.) — melodramat prod. USA. 17.10 Pr. dnia. 17.15 Teleexpress. 17.30 „Czterdziestolatek" (7) — serial TP. 19.00 Dobranoc. 19.10 Od A do Z — pr. publ. „M" — jak M-4. 19.30 Dziennik. 20.05 „Księżniczka Daisy" (2 — ost.) — melodramat prod. USA. 21.35 Kroniki PAT — Tak było... 21.50 Konferencja prasowa rzecznika rządu. 22.05 Studio Solidarność. 22.50 DT — Echa dnia.

Środa 12 VII — 8.50 Domator. 9.00 Teleferie najmłodszych — Zgadywanie na ekranie. 9.30 Kino Teleferii: „Piaskowy stworek" — film prod. CSRS. 10.00 DT — Wiad. 10.10 „Martin XIII" — film fab. prod. NRD. 16.40 Pr. dnia. 16.45 Los. Ex. i Super Lotka. 16.55 Tel. Informator Wydawniczy. 17.15 Teleexpress. 17.30 „Czterdziestolatek" (8) — serial TP. 18.25 „Czas przeszły, dokonany" — wspomnienia adiutanta generała Władysława Sikorskiego — film dok. 18.50 „10 minut". 19.00 Dobranoc. 19.10 Bocznymi drogami — rep. 19.30 Dziennik. 20.05 Zwierciadło czasu: „Jutro była wojna" — film radz. 21.30 Kroniki PAT — Tak było... 21.45 „Spojrzenia". 22.15 Piknik Country — Mrągowo '88. 22.50 DT — Echa dnia.

Czwartek 13 VII — 8.25 Domator. 9.00 Kino Teleferii: „Vasco da Gama ze wsi Rupcza" — serial bułg. 10.00 DT — Wiad. 10.10 „Urodziny" — komedia radz. 16.45 Pr. dnia. 16.50 Iskrą do Anglii. 17.15 Teleexpress. 17.30 „Czterdziestolatek" — serial TP. 18.30 Z wiatrem i pod wiatr — mag. żeglarski. 18.50 „10 minut". 19.00 Dobranoc. 19.10 „Teraz" — tyg. gosp. 19.30 Dziennik. 20.05 „Próba terroru" — film fab. prod. USA. 22.30 Kroniki PAT — Tak było... 22.45 Pegaz. 23.05 DT — Echa dnia.

Bielsk Podl. Dotknięcie meduzy — ang. 10—11. Cyrk odjeżdża — pol. 12—13. Droga Jeleno Siergiejewna — radz. 14—16.

Czeremcha Dotknięcie meduzy — ang. 12. Cotton Club — USA 15—16.

Hajnówka Kocham kino — pol. 10—11. Gabriela — brazyl. 12—13. Mściciel znad Żółtej Rzeki — Hongkong 14—16.

Michałowo Kosmiczne jaja — USA 11—14. Wywiad — wł. 15—16.

ШТО? ДЗЕ? КАЛІ?

Дзень	Стыль		Святы, імяніны		Сонца	М.
	новы	стары			усх.-зах.	усх.-зах.
нядзеля	**9**	**26**	**Веранікі, Зянона**	**Давіда, Дзіянісія**	**3.25-19.56**	**10.34-22.12**
панядзелак	10	27	Амеліі, Філіпа	Іаанны, Самсона	3.26-19.55	11.44-22.22
аўторак	11	28	Ольгі, Пелагіі	Сяргея, Германа	3.28-19.55	12.55-22.34
серада	12	29	Гвальберта, Яна	*Пятра і Пайла*	3.29-19.54	14.09-22.49
чацвер	13	30	Эрнеста, Малгажаты	*12 апосталаў*	3.30-19.53	15.24-23.09
пятніца	14	1	Банавентуры, Марцэля	*Кузьмы і Дзямяна*	3.31-19.52	16.39-23.38
субота	15	2	Генрыка, Уладзіміра	Ювеналія, Фоція	3.32-19.51	17.49 —

НАШЫ СТУДЭНТЫ З МІНСКА

(Працяг са стар. 2)

пра вучняў гэтага класа, многія з якіх наведваюць драматычны гурток, а таксама гурток настаўніка. Пра гэты арыгінальны гурток хочацца сказаць больш. Кіруе гуртком Вольга Аляксандраўна. Займаюцца ў ім тыя вучні, якім падабаецца праца настаўніка і якія мараць аб прафесіі педагога. Некаторыя з вучняў ужо далі самастойныя ўрокі і настаўнікі ацанілі малых выкладчыкаў на выдатна.

Не забудзем гэтага ўрока, гэтай школы, натхнёнай, углыблёнай у сваю працу, і Вольгу Аляксандраўну, якая штодзённа дорыць сваім вучням часцінку свайго сэрца.

Наведалі мы таксама 108 беларускую школу, тут былі ў першым класе, дзе вучацца шасцігодкі. Нас чакалі малыя ў белых святочных фартушках. Вачаняткі дзяцей аж ззялі ад цікаўнасці. Празвінеў званок, і ўсе яны заселі за свае парты, а мы ўважліва разглядалі ўтульны клас, які больш нагадваў старэйшую групу дзіцячага сада. Столькі тут казак, малюнкаў, гульняў! І сам урок па матэматыцы быў праведзены ў форме гульні. Здзівіла нас колькасць наглядных дапаможнікаў, падрыхтаваных самастойна настаўніцай. Праверка ўмення лічыць праводзілася з дапамогай картак, малюнкаў. Гэта былі смешныя зайчаняты, кацяняты, вавёрачкі, паравозікі, самалёты і інш. Дзеці лічылі, адны хутчэй, іншыя больш павольна, але ўсе аднолькава стараліся. Настаўніца гаварыла з імі, хваліла, рабіла заўвагі, усё добразычліва. Пасля кожных 15 мінут была размінка, спачатку фізкультурная, потым музычная. Мы яшчэ не назвалі імя настаўніцы, якая так лёгка і з майстэрствам вяла ўрок. Гэта Аліна Іосіфаўна Клемантовіч. Пасля ўрока мы гаварылі з ёю, і яна расказала шмат цікавага пра сваіх выхаванцаў. Нас цешыла, што малыя гавораць па-беларуску; яны часам збіваюцца на рускія словы, бо вакол у горадзе ледзь не ўсе гавораць па-руску.

У гэтай жа школе нам пашчасціла прысутнічаць на сустрэчы з супрацоўнікам дзіцячага часопіса „Бярозка", вядомым беларускім паэтам М. Чарняўскім. Вяла сустрэчу настаўніца-метадыст гэтай школы Валянціна Карлаўна. Вучням былі прапанаваны загадкі, потым трэба было па прачытаных словах з тэкста назваць яго аўтара, потым дзеці чыталі вершы. Пра „Бярозку" расказаў яе рэдактар М. Чарняўскі. Дзеці з цікавасцю слухалі яго гумарыстычныя вершы, ад душы смяяліся.

Мы не забудзем гэтых сустрэч. Ехалі дадому з адчуваннем вялікай шчырасці і цеплыні да людзей, якія падарылі нам столькі незабыўных сустрэч!

Стажыроўка ў БДУ імя У. І. Леніна закончылася, і мы павезлі з сабой і новыя веды, і шмат новых кніжак, і надзею ў тое, што на зямлі будзе мір, што вось так шчасліва заўсёды будуць пад мірным небам усміхацца дзеці на нашай дарагой планеце Зямля.

Студэнткі беларускай філалогіі ВУ
Людміла Грыгарук,
Галіна Няплоха

МУЗЕЙНЫ ФОНД

Грамадскі камітэт пабудовы Музея помнікаў беларускай культуры і рэвалюцыйнага руху праводзіць збор грошай на пабудову музея. Ахвяраванні трэба дасылаць на такі адрас:

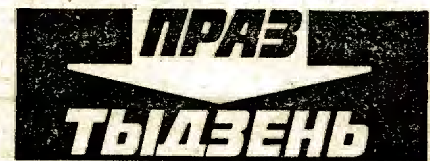
Bank Spółdzielczy w Hajnówce Nr Konta 905217-1922-132-3.

У замежнай валюце: Narodowy Bank Polski I Oddział w Białymstoku nr rachunku walutowego 5021-24325-152-6787, nr rachunku walutowego w rublach 5021-24325-151-6201.

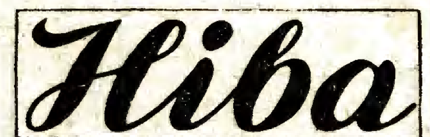
2589. Працаўнікі гміннага асяродка здароўя ў Белавежы — 6000 зл.
2590. Мікалай Пракапюк (Сямяцічы) — 1200 зл.
2591. Гмінны кааператыў „Сялянская самадапамога" з Нараўкі — 10000 зл.
2592. Дудзіч Уладзімір (Локніца) — 200 зл.
2593. Сяргеюк Марыя (Локніца) — 300 зл.
2594. Уладзімір Рошчанка (Беласток) — 5000 зл.
2595. Юрка Зюзя (Варшава) — 3000 зл.
2596. Уладзімір Ліпкевіч (Белавежа) — 2000 зл.
2597. Канстанцін Грэсь (Пяшчанікі) — 5000 зл.
2598. Навукова-даследчы Інстытут лясніцтва — Аддзяленне аховы прыроды ў Белавежы (прапаўнікі) — 10000 зл.
2599. Самаўправа жыхароў вёскі Дубічы-Асочныя — 10000 зл.
2600. Анатоль Мартыновіч (Орля) — 1200 зл.
2601. Ніна Мартыновіч (Орля) — 1200 зл.

Дзякуем

Наш адрас: Społeczny Komitet Budowy Muzeum Zabytków Kultury Białoruskiej i Ruchu Rewolucyjnego 17-200 Hajnówka, ul. Wyzwolenia 6. Тэлефон 28-89.

Беларускія дні Беласточчыны ● Барскі аб размове ● Ізноў алфавітная дылема ● Карцінкі з выстаўкі ● З кленіцкіх вандровак ● Бібліятэкі супрацоўнічаюць ● Фэстын у Гайнаўцы ● „Зорка" ● У „Сэрцайку": Колькі можна кахаць аднаго? ● Усё пра булён ● Гумар.

Орган Галоўнага праўлення Беларускага грамадска-культурнага таварыства. Рэдагуе калектыў: Валянціна Жэшка (карэктар). Віталій Луба (галоўны рэдактар). Міраслава Лукша. Ян Максімюк. Яўгенія Палоцкая (кіраўнік канцылярыі). Уладзіслаў Петрук (мастак). Марыя Федарук (машыністка). Ада Чачуга (адказны сакратар), Яніна Чэрнякевіч (рэдактар „Зоркі").

„Niwa"
ul. Wesołowskiego 1
15-950 Białystok, skr. poczt. 149
tel. 232-41

Wydawca Białostockie Wydawnictwo Prasowe 15-950 Białystok ul. Wesołowskiego 1. Druk Białostockie Zakłady Graficzne w Białymstoku. Cena prenumeraty kwart. 520 zł, półr. 1040 zł, rocznie 2080 zł.

WARUNKI PRENUMERATY:

1. dla osób prawnych — instytucji i zakładów pracy
   — instytucje, zakłady pracy zlokalizowane w miastach wojewódzkich i pozostałych miastach, w których znajduje się siedziba Oddziałów RSW „Prasa-Książka-Ruch" zamawiają prenumeratę w tych Oddziałach
   — instytucje, zakłady pracy zlokalizowane w miejscowościach, gdzie nie ma Oddziałów RSW „Prasa-Książka-Ruch" na terenach wiejskich opłacają prenumeratę w urzędach pocztowych i u doręczycieli
2. dla osób fizycznych — indywidualnych prenumeratorów
   — osoby fizyczne zamieszkałe na wsi i w miejscowościach, gdzie nie ma Oddziałów RSW „Prasa-Książka-Ruch" opłacają prenumeratę w urzędach pocztowych i u doręczycieli
   — osoby fizyczne zamieszkałe w miastach siedzibach Oddziałów RSW „Prasa-Książka-Ruch" opłacają prenumeratę wyłącznie w urzędach pocztowych nadawczo-oddawczych właściwych dla miejsc zamieszkania prenumeratora. Wpłaty dokonują używając „blankietu wpłaty" na rachunek miejscowego Oddziału RSW „Prasa-Książka-Ruch"
3. Prenumeratę ze zleceniem wysyłki za granicę przyjmuje RSW „Prasa-Książka-Ruch" Centrala Kolportażu Prasy i Wydawnictw, ul. Towarowa 28, 00-950 Warszawa, skr. poczt. 12, PBK XIII Oddział w Warszawie Nr konta 370044-1195-139-11. Prenumerata ze zleceniem wysyłki za granicę pocztą zwykłą jest droższa od prenumeraty krajowej o 50 proc. dla zleceniodawców indywidualnych i o 100 proc. dla zlecających instytucji i zakładów pracy.

Termin przyjmowania prenumeraty na kraj i za granicę
- do dnia 10 listopada na I kwartał i półrocze roku następnego oraz cały rok następny
- do dnia 1 każdego miesiąca poprzedzającego okres prenumeraty roku bieżącego

Zam. 1001/89 r. Nakład 4.900 egz. T-3.

КРЫЖАВАНКА

УПОПЕРАК: 1) узор для наследавання, 4) ядавітая змяя, 9) красуня, 10) патоўчаная бульба на талерцы, 12) невялікае паглыбленне, упадзіна, 14) „Што гэта можа быць?", 16) пасадзіў яе дзед, але выцягнуць не мог, 17) горад на Палессі, 18) не адзін на падэшве абутку лёгкаатлета, 20) вялікае злучэнне караблёў або самалётаў, якія дзейнічаюць разам, 21) наш кантынент, 23) прадмет, 26) кавалак тканіны, 27) мусульманства, 28) прыгажуня, 31) напрамак або навучанне, 33) раздзяляе суседзяў, 34) фарфор, 35) за Атлантычным акіянам, 36) украінец у XIX стагоддзі.

УНІЗ: 1) вельмі важны дакумент, 2) аддзяленне ў вагоне, 3) цямнейшыя за маліны, 5) горад у Егіпце, вядомы з вялікай плаціны, 6) ядавіты паўзун, 7) парода разумных сабак, 8) жаніх у час вяселля, 11) літаратурны або музычны для выконвання на сцэне, 13) выключнае права, 14) задарма атрыманы, 15) царкоўная тэрытарыяльная адзінка, 18) геаметрычная форма ў прасторы, 19) грэс, 22) цокае пад нагой каня, 24) парушэнне нормы, паводзін або агульна прынятага парадку, 25) клопаты, турботы, непакой, 29) роданачальнік рускіх князёў, 30) вялікае возера ў Афрыцы, 32) удача, поспех, 33) жаданне, імкненне.

„ядань"

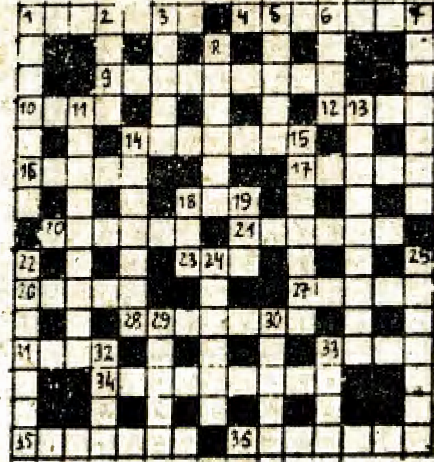
Сярод чытачоў, якія на працягу месяца прышлюць у рэдакцыю правільныя адказы, будуць разыграны дзве кніжныя ўзнагароды.

АДКАЗЫ НА КРЫЖАВАНКУ ЗМЕШЧАНУЮ Ў № 22.

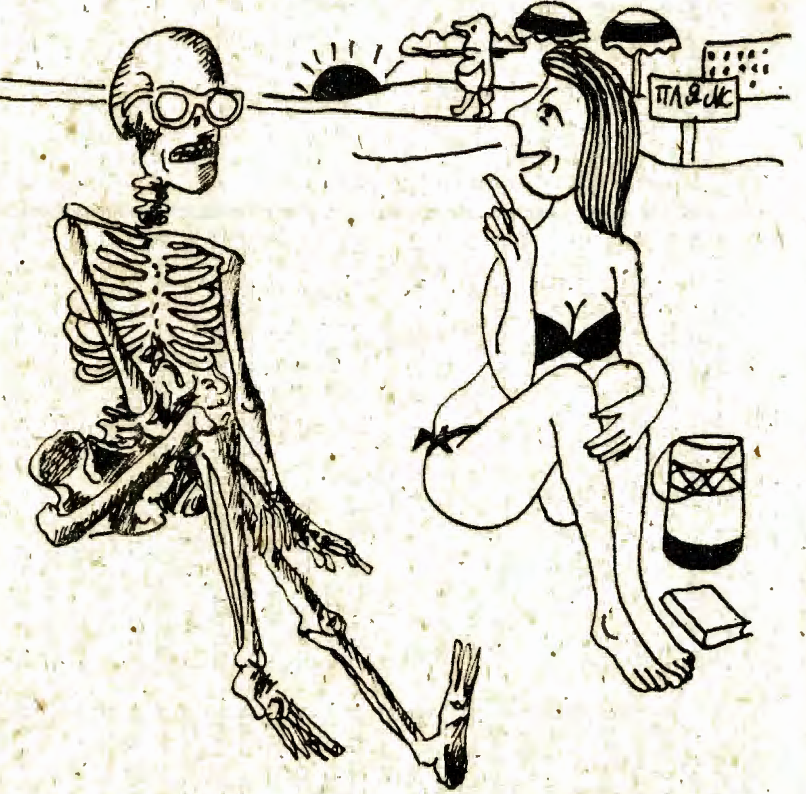
УПОПЕРАК: крыжаванка, дэрбі, знахар, Тбілісі, вопратка, немцы, лодар, зіма, ачаг, язмін, кілім, радыятар, запінка, батрак, ненцы, Канстанцыя.

УНІЗ: рандо, жыхарка, вар'ят, нафта, адбіўная, труізм, міліцыянер, Вялікдзень, каза, рамантык, ігра, звястун, ліпень, раман, дэбют, араты.

Кніжныя ўзнагароды выйгралі: Віктар Корбут і Уладзімір Бягун з Мінска.

НАВУКА

— Ці вы доўга ўжо тут загараеце?

АФАРЫЗМЫ

Ной меў трох сыноў: Сіма, Хама і, здаецца, Яфета. Хам заўважыў, што бацька п'яны, але не прыкмеціў, што ён геніяльны, што пабудаваў каўчэг і выратаваў свет. Людзі пяра не павінны браць прыклад з Хама.

*

Гаворым, гаворым, гаворым і, праўдападобна, здарыцца такое, што памрэм на запаленне языка і галасавых звязак.

*

Хто не ўмее служыць, таму нельга панаваць; хто не ўмее цешыцца з чужых поспехаў, таму напляваць на інтарэсы грамадства і такому нельга даручаць грамадскія справы.

*

Сціслаць — сястра таленту.

*

Калі здрадзіла табе жонка, радуйся, што здрадзіла табе, а не айчыне.

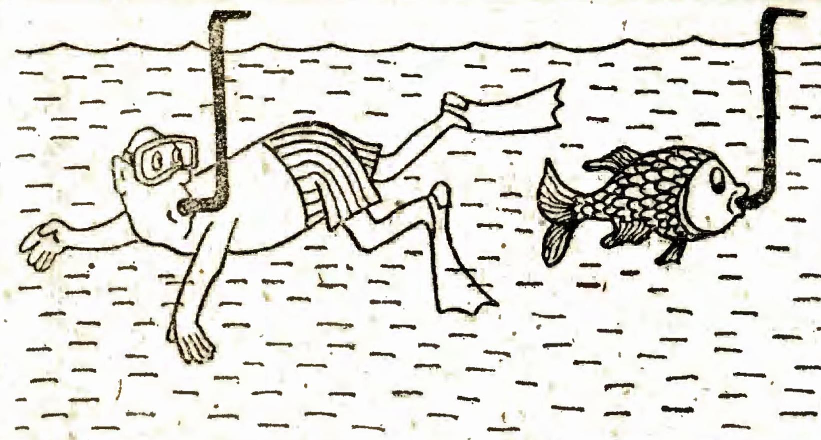
*

Лазня — месца, дзе пануе свабода, роўнасць і братэрства.

*

Ганарыстымі бываюць толькі індыкі.

Антон Чэхаў

СПЯВАЕМ БЕЛАРУСКІЯ ПЕСНІ

УЖО ЯРКА СОНЕЙКА ЗАКАЦІЛАСЯ

(народная)

Ужо ярка сонейка закацілася,
Закацілася,
Няшчасная дзеўчына нарадзілася,
Нарадзілася.
К вялікаму горачку прыключылася,
Прыключылася.
Куды ні падумаю — ўсё гора са мной,
Ўсё гора са мной,
Каму ні пажалуюся — усе судзяць, лаюць,
Усе судзяць, лаюць,
А мне, маладзенькай, плакаці кажуць,
Плакаці кажуць:
— Паплач, паплач, дзеўчына, па свайму гору,
Па свайму гору,
Ой, па свайму горачку па вялікаму,
Па вялікаму,
Ой, па свайму міламу па верненькаму,
Па верненькаму.
Ой, мілы ў дарожаньку сабіраецца,
Сабіраецца,
Ён з сваёю дзяўчынай ўсё прашчаецца:
— Бывай, Мар'ейка,
Бывай, бывай, Мар'ейка, бывай, дарага,
Бывай, дарага.
Вярнуся з дарожанькі — вазьму за сябе,
Вазьму за сябе,
Мы з табою, Мар'ейка, абвянчаемся,
Абвянчаемся,
Залатымі кольцамі абмяняемся!

*

Малады салдат, які прыехаў дадому ў водпуск, расказваў сваім бацькам аб вайсковым жыцці. Раптам ён замоўк і стаў глядзець праз вакно на вуліцу, па якой ішло чатыры дзяўчыны. Матка шапнула бацьку: „Глядзі, наш хлопчык ужо вырас. Да войска ён зусім не глядзеў на дзяўчат".

А сын уважліва глядзеў за дзяўчатамі, пакуль тыя не скрыліся за паваротам. Потым ён павярнуўся і сумна сказаў:

— Адна з іх ішла не ў нагу.

*

— Скажыце, вы не маглі б мне паменшыць зарплату? — пытае дробны чыноўнік свайго начальніка.

— Так, але нашто гэта вам патрэбнае?! — здзіўляецца начальнік.

— Справа ў тым, што мая жонка абяцала развесціся са мной, калі я не атрымаю прыбаўкі да зарплаты.

*

— Што вы слухалі ўчора ў оперы?

— Многа цікавага: Сміт на мяжы банкруцтва, місіс Браўн перафарбавала валасы, а Грыны разводзяцца.

*

У праграму ЭВМ уключылі пытанне:

— Ці чалавек можа есці ўсе грыбы?

— Усе, але некаторыя з іх толькі раз, — адказала машына.

Многія ўзносілі б сваіх жонак да неба, калі б былі ўпэўнены, што там яны і астануцца.